

NYTT OM **KVINNE- FORSKNING**

Nr. 5/83

**KVINNER OG
NATURVITENSKAP**

NYTT OM KVINNEFORSKNING

fra Norges almenvitenskapelige forskningsråds
Sekretariat for kvinneforskning
Årgang 7, 1983

Redaksjon:
Sekretariatet for kvinneforskning
Ansvarlig redaktør: Aina Schiøtz
Omslag og layout: Josef Leupi
Trykk: GCS, Oslo
Sats: Jet-Z
ISSN: 033-0265

Utkommer med 4–6 nummer pr. år.
Ettertrykk er tillatt når forfatteren samtykker og kilde oppgis.
Tillatelsen gjelder ikke illustrasjoner.

Løssalg: kr. 15,–
Abonnement: kr. 60,–
Postgiro: 5 14 71 60

Redaksjonens adresse:
Nytt om kvinneforskning
Munthes gt. 29, Oslo 2
Tlf. (02) 56 52 90

Omslagsillustrasjon:
Norges første kvinnelige student, Cecilie Thorsen.
Malt av Kalle Løchen 1885 (utsnitt).
Tilhører Nasjonalgalleriet.

Kjære leser!

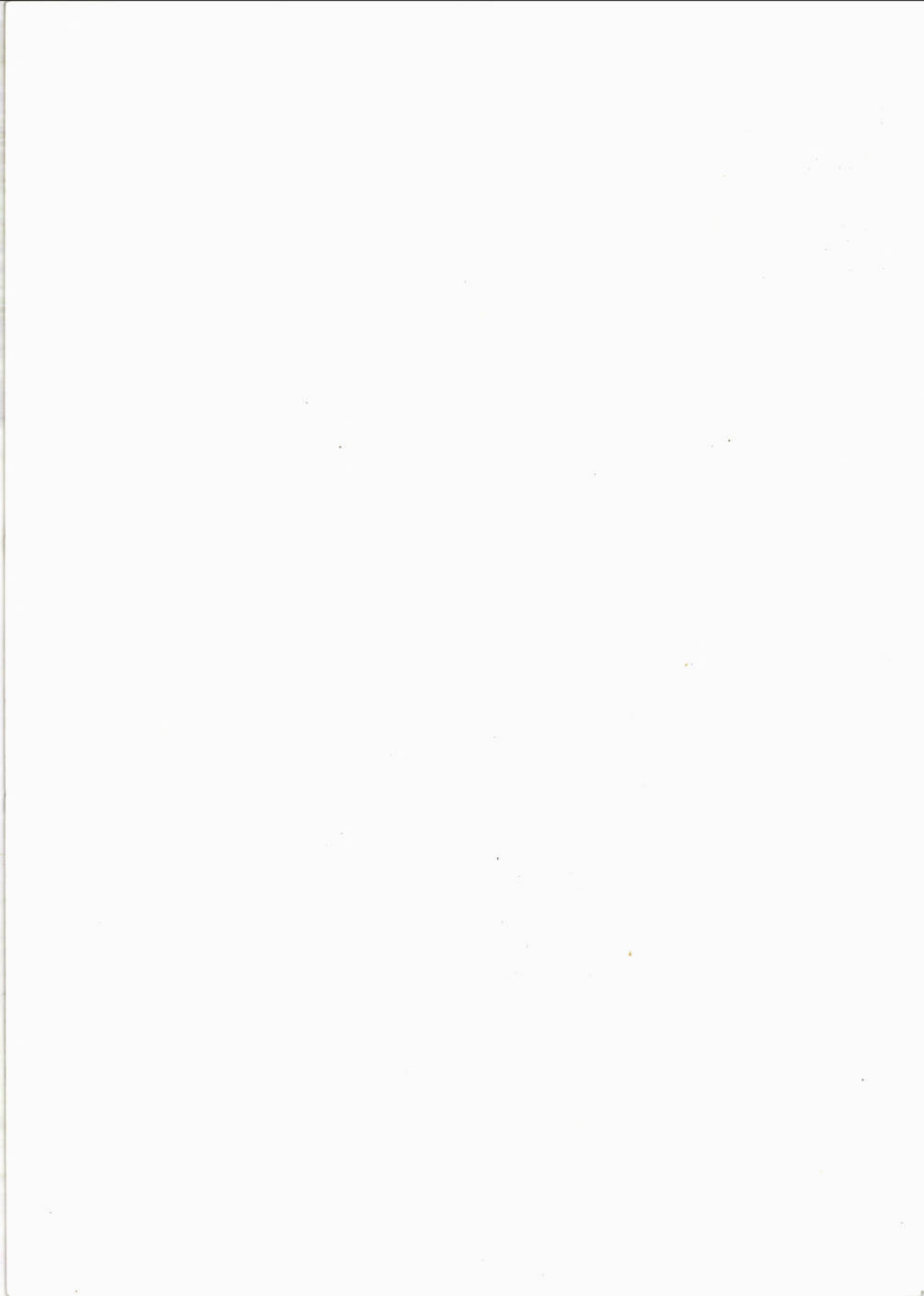
GASAT – Girls and Science and Technology – het en stor internasjonal konferanse som ble holdt i september i år. I dette nummeret av *Nytt om kvinneforskning* gjengir vi to, av et stort antall rapporter som ble lagt fram på konferansen. Bidragene er skrevet av norske forskere. Det ene dreier seg om jenters valg av studieretning i den videregående skolen og om hvilke konsekvenser valgene får for dem senere i livet. Den andre artikkelen refererer fra en undersøkelse om kvinnelige

studenter ved NTH i Trondheim.

I tillegg til dette har høgscolelektor Eva Bryhni – som var med i prosjektet «Jenter og fysikk» – skrevet et fyldig referat fra selve konferansen, der hun også kommer inn på noen av de mest interessante forskningsresultatene som ble presentert.

Nok en interessant konferanse som dreiet seg om kvinner i utradisjonelle yrker – Kvinner og oljen – ble arrangert i oktober. På side 37 bringer vi et kort referat fra konferansen.

Innhold

Eva Bryhni:

Jentene trenger faget, faget trenger jentene s. 3

Berit Skog:

Jenter og valgfag s. 7

Elin Kvande:

Deviants or conformists? s. 14

BOKOMTALER

Arv. Miljø. Adferd s. 20

Om forskningsformidling gjennom massemedier s. 23

Kvindeligheds modsigelse – om kvinders personlighedsstrategier
overfor mandlig dominans s. 25

Creative Women in Changing Societies s. 28

LITTERATURKOMMENTARER s. 29

MØTER, SEMINARER, KONFERANSER

Kvinnens dobbeltrolle i Kirkenes Verdensråd s. 32

Referat fra Nordisk Kvinnehistorisk symposium 1983 s. 33

Nordisk forum for kvinneforskning s. 37

Kvinner og oljen s. 37

LITT AV HVERT s. 39

PUBLIKASJONER s. 48

PUBLIKASJONER FRA SEKRETARIATET s. 50

Jentene trenger faget – faget trenger jentene

Jentene velger vekk realfag allerede i skolen, og utelukker seg dermed fra mange utdannelsesveier og en rekke yrker. Innflytelsesrike, sikre og godt betalte yrker i vårt samfunn er ofte basert på realfag og teknologi. Likevel vender jentene ryggen til disse fagene. Eller kanskje det er omvendt: faget som har snudd jentene ryggen?

I tiden 5.–10. september 1983 var 60 forskere fra 10 land samlet på Sanner Turisthotell, Hadeland, til den andre internasjonale GASAT-konferansen. GASAT står for GIRLS AND SCIENCE AND TECHNOLOGY; og arrangør var den norske prosjektgruppa «Jenter og Fysikk», assistert av NAVFs sekretariat for kvinneforskning. «The Missing Half» var mottoet, og emnet var Jenter, Realfag og Teknologi.

Konferansens mål var å finne fram til konkrete tiltak som kan øke andelen av kvinner som velger studier og yrker med basis i naturvitenskap og teknologi. *Hvor innsatsen skal settes inn for å rette på dette misforholdet og hvilke tiltak som bør prioriteres*, er det ikke lett å ta stilling til før man kjenner årsakene. I dag vet vi vesentlig mer om disse årsakene enn for få år siden. Til konferansen var det lagt fram hele 32 rapporter samlet i en bok: *Contributions to the second GASAT conference*.

3 En internasjonal komité hadde det faglige

ansvaret for konferansen. Den besto av Dr. Jan Harding fra Chelsea College of Education, London, Dr. Alison Kelly fra University of Manchester, Dr. Geoff Chivers fra Loughborough University of Technology, professor Jan Raat fra Eindhoven University of Technology, Holland, og endelig vår egen Dr. Sveinung Sjøberg fra Fysisk institutt i Oslo. Konferansen var en oppfølging av den første GASAT-konferansen som ble holdt i Eindhoven, Holland, i 1981, og vil trolig bli fulgt av en ny som legges til England i 1985. ...

Stortingsrepresentant Kirsti Grøndal åpnet konferansen og uttrykte i sin hilsnings-tale ønsket om at den nye viten konferansen ville bringe snart måtte føre til aktiv handling for å rette på den skjeve kjønnsmessige rekruttering i yrkeslivet.

Konferansen ble delt inn i fem avsnitt:

- *Kjønnsroller*, hvordan de oppstår og vedlikeholdes
- *Lærerplanen*, hva faget inneholder og

- hvordan det undervises
- *Handlingsprogrammer*, hvilke tiltak som virker og hvilke som ikke virker når det gjelder å stimulere jenter til å velge yrker med realfag og teknologi
- *Lærerutdanning*, hvilke strategier bør velges for å gjøre problemet synlig både ved universitetet og høyskoler
- *Oppsummering, trådene samles*.

Alison Kelly trakk opp linjene for konferansen ved å starte med å stille 6 spørsmål:

- Hvorfor ønsker vi flere jenter i naturvitenskap og teknologi?
- Snakker vi om ulikhet eller undertrykking?
- Hvilke forandringer er ønskelige?
- Hva mener vi med «jentevennlig» naturfag?
- Når blir kjønnsforskjeller oppfattet som stereotype?
- På hvilken måte er vi like og hvordan er vi forskjellige?
- Hvilken type forskning trenger vi nå?

Jeg vil i det følgende forsøke å referere noen av de viktigste synspunktene som kom fram.

Hvorfor ønsker vi flere jenter i naturvitenskap og teknologi?

Svaret kan gis på flere måter:

* Det er i realfagenes interesse å øke rekrutteringen av dyktige fagfolk. Jentene kan her sees på som en foreløpig dårlig utnyttet ressurs. Hvordan jentene takler denne utfordringen, kommer Elin Kvande inn på i sin artikkel på side 14.

* Kvaliteten innen naturvitenskapen vil bli bedret. Nye sider vil bli belyst og andre typer spørsmål vil bli stillet. Andre forskningsoppgaver vil bli prioritert og nye sammenhenger vil kunne gi et mer enhetlig

syn.

* Så til jentene selv: De trenger større innsikt i naturvitenskap for å fungere i den verden vi lever i idag. Dette er avgjørende for utformingen av det fremtidige samfunn. Berit Skog viser i sin artikkel på side 7 hvordan fysikkfaget virker som et filter i utdannelsessystemet her i Norge.

Snakker vi om ulikhet eller undertrykkelse?

* Ingen bestrider de biologiske forskjellene mellom kjønnene. Teorien om at gutters og jenters forskjellige prestasjoner i realfag skulle skyldes genetiske faktorer fikk imidlertid liten støtte på konferansen. Likhets-tanken har vært og er fremdeles grunnleggende i norsk skole. Det er et velkjent pedagogisk prinsipp å gå fra det nære og konkrete til det abstrakte. Men gutter og jenter stiller ikke likt i naturfagtimene. Jentene har ikke som guttene fylt sin fritid med sysler innenfor fysikk og tekniske aktiviteter.

Hvilke forandringer ønsker vi?

* Hos jentene

* Hos guttene

* Av skolens naturfagplan

* Av skolens læringsmiljø

Å forandre jentene – underforstått å få dem mer lik guttene – er en velbrukt strategi. Dette innebærer en negativ vurdering av jentene. Det er nå på tide å snu litt på dette. Flere undersøkelser vise at gutter er konsekvent mer bundet til kjønnsrolle-tenkning enn jenter. Den eneste «naturlige aktivitet» som av 11-årige gutter ble angitt å passe best for jenter, var å være redd for elektrisk strøm!

I en bok som kommer ut i høst, *Jenter og*

Fysikk, vises det at jentene vektlegger andre verdier enn dem fagplanen i fysikk legger opp til. Jenter er mer interessert i samfunnsrelevante deler av fysikken og fagets etiske og estetiske sider. De er også mer kritiske til det abstrakte og virkelighetsfjerne faget fysikk er blitt til i grunnskolen. Et fag som presenterer riktige svar på en rekke spørsmål elevene aldri har stillet. Jenter i særdeleshet ser liten grunn til å befatte seg med faget. Prosjektet viser til at de negative holdningene jentene utvikler, øker med den tiden de har hatt faget i skolen, slik at det å velge bort fysikk i den videre fagkrets blir regelen for dem. For guttene styrker suksess i matematikk og fysikk den maskuline selvfølelsen, mens jentene må gå balansegang mellom det å være flinkere enn mange gutter i matematikk og fysikk på den ene siden og sitt feminine selvilde på den andre.

Den siste og ikke minst viktige delen av programmet var *lærerutdanning*. For hva skjer egentlig i klasserommet? Det er her vi nå må konsentrere vår oppmerksomhet, eller sagt på en annen måte: «Klasserommet er laboratoriet i den forskningen vi nå trenger.» Det er lett å forstå en lærerreaksjon på dette som følger: De gir læreren skylda nå igjen, og enda en oppgave blir lagt på våre skuldre.

Men det er ikke en riktig slutning. Vi er alle med på å styre den komplekse prosess våre barn går gjennom når det gjelder å forme egen identitet og yrkeskarriere. I denne prosessen har imidlertid læreren en nøkkelposisjon. Å gjøre sin oppgave behøver ikke være vanskelig – det kan være like lett som det å bytte briller – skifte til «likestillingsbriller». Med ett blir man oppmerksom på alle de små og store begivenheter i verden, i samfunnet og i klassen som understøtter og bygger opp om de begrensningene som blir underforstått og knyttet til *det å være gutt* – til *det å være*

jente.

Når man så blir klar over at kjønnsrolle-tenkningen bærer med seg klare begrensninger når det gjelder tro på egne evner og muligheter og endog vilje til å realisere dem – særlig for jentene. Da må en lærer bli varm for saken.

Av de viktigste bidragene på konferansen var Jane Butler Kahle's undersøkelse fra USA. Hva gjør lærere som får jenter interessert i realfag annerledes enn lærere som ikke klarer det? Noe av det som kom fram var at de var gode lærere i sitt fag og at de aldri behandlet gutter og jenter forskjellig i klassen. Hun arbeider ved Purdue University West Lafayette i Indiana, og har vært observatør i klasserom og laboratorier i hele Midt-Vesten. Jentene eksperimenterer mindre. De arbeider mindre ved apparatene enn guttene. Dette ble også brakt opp fra flere hold. Ivrige og aggressive gutter tar tak i apparater og annet utstyr først, og skyver jentene unna. Eller de maser at jentene skal forte seg å bli ferdig med datamaskinen og annet utstyr det ikke alltid er nok av i klassen. Hvis ikke læreren er oppmerksom vil hun eller han bare se at guttene blir ferdig først og at jentene somler og ikke får de samme gode resultatene.

Barbara Smail fra Manchester University fortalte om en grei klasseroms-observasjon fra kjemi-salen med like mange gutter som jenter. Kjemiforsøket krevde at de som utførte det måtte bruke spesielle beskyttelsesbriller. Det var imidlertid briller bare til halvparten av elevene... Etter 10 minutter gjorde læreren sine notater i stillhet: Hvem brukte brillene? Resultatet var klart og slett ikke uventet: Alle guttene hadde briller – ingen av jentene.

De fleste jenter mangler erfaring med å eksperimentere, prøve seg frem og håndtere apparater slik gutter gjør. Likevel er det guttene i klassen læreren henvender seg

til når det skal eksperimenteres. Hvis det er noe i at jentene har mindre utviklet romsans enn gutter og av den grunn skulle ha større vanskeligheter med å håndtere apparater og utstyr, noe flere ved konferansen hevdet ikke var tilfelle, er det da riktig at jentene ikke skal slippe til ved apparatene? Skulle de ikke nettopp oppmuntres til å prøve og feile, og til å stole på egne tolkninger av resultatene. Naturfagtimene, vel å merke med eksperimentering, kan vise seg som et viktig middel til å utvikle jenters selvtillit.

Margaret Goddard Spear presenterte konferansens mest oppsiktsvekkende bidrag, som klart dokumenterte at naturfaglærere gjør forskjell på gutter og jenter når de retter besvarer. Det viste seg at lærere som selv mente naturfag var et maskulint fag, vurderte besvarelsen utgitt som jente-besvarelse lavere enn om de sammen ble utgitt som guttebesvarer.

Gutter ble videre vurdert til å ha mer

naturvitenskapelig legning, og bedre forståelse av prinsipper enn jenter. Kvinnelige lærere vurderte besvarelsene mildere enn sine mannlige kolleger.

Geoff. Chivers kunne vise til gode erfaringer når det gjaldt å introdusere «rolle-modeller» i en klasse. Unge kvinner som allerede var etablert i et aktuelt yrke, kom rundt i skolene og fortalte om sitt arbeid. Videre hadde man god erfaring med besøk i bedrifter der jenter var representert i utradisjonelle yrker.

Eva Bryhni

Sagene lærerhøgskole

Sekretariatet for kvinneforskning har noen få eksemplarer av «Contributions to the second GASAT-Conference» og en del eksemplarer av foredraget «Myke jenter i harde realfag: The Missing Half», holdt av Svein Sjøberg, Inga Stener Olsen og Svein Lie i forbindelse med 100-års jubileet for kvinners adgang til Universitetet, høsten 1983.

Interesserte kan få disse ved henvendelse til Sekretariatet.

Jenter og valgfag

Mulighetene for valgfrihet i den videregående skolen forsterker jenters barrierer mot fysikk og matematikk og utelukker dem derved fra videre utdanning og yrkeskarrierer innen naturvitenskap og teknologi. Valgsystemet favoriserer også elever fra bestemte sosialgrupper, hevder stipendiat Berit Skog i denne artikkelen.

I de seinere åra har en begynt å fokusere på strukturelle faktorer i skolesystemet når kjønnsforskjeller i utdanning skal forklares. Blant disse forklaringstypene er innholdet i lærebøker, at lærere behandler jenter og gutter forskjellig, og den skjeve kjønnsfordelingen en finner i ulike lærer- og administrative stillinger i utdanningshierarkiet. Oppmerksomheten omkring lærestoffet har i hovedsak dreid seg om å påvise kjønnsdiskriminering i lærebøker og annet læremateriale. Imidlertid har kunnskapen om *organiseringen av lærestoffet* og den betydning dette har for ulikhet i utdanning mellom jenter og gutter, vært mangelfull.

Formålet med denne artikkelen er å rette søkelyset mot valgfrihetsprinsippet i det nye gymnaset. Hvilken betydning har dette prinsippet for den kompetanse elevene opparbeider i forhold til høyere utdanning og arbeidsmarked?

Det nye gymnaset – en valgets skole

7 Likhet i utdanningssjanser uavhengig av en

persons kjønn, etnisitet, sosiale og geografiske bakgrunn har vært en sentral målsetting i etterkrigstidas skolepolitikk. Dette er søkt realisert gjennom desentralisering og strukturelle endringer av skolesystemet. Innføringen av lov om videregående opplæring (1974) kan betraktes som et viktig ledd i dette utjevningsarbeidet.

Ifølge denne loven ble gymnaset endret fra et fast strukturert system til en skole med stor valgfrihet. Mens elevenes mulighet til å influere på egen fagkombinasjon var begrenset til valg av linje, kan gymnasiastene nå komponere individuell fagkrets ved valg av *linjefag* innenfor linjene, samt *valgfag*. Valgordningen i den videregående skolen er karakterisert slik:

«Den nye valgfriheten i skoleverket må anses som udiskutabelt verdifull. Den kan betraktes som et utslag av en skolepolitikk som også gjennom skolens struktur vil oppfordre barn og ungdom til å ta hånd om sin egen skjebne.» (Telhaug 1978, s. 34).

Men er det mulig å kombinere *valgfrihetsprinsippet* i skolen med ønsket om *likhet* i

utdanningssjanser mellom jenter og gutter og mellom de ulike sosialgrupper? Denne problemstillingen er særlig relevant fordi det eksisterer høyere utdanningsinstitusjoner som krever bestemte fagkombinasjoner, bl.a. *fysikk* i fagkretsen fra gymnasen.

Fysikk som «filter»

Det skjer i dag en økende vektlegging på høyere teknisk utdanning. En styrking av denne utdanningstype anses å være en forutsetning for å sikre økonomisk vekst i årene framover (St.melding nr. 89, 1979–80). Det er ønskelig med en jevn sosial og kjønnsmessig representasjon til disse utdanninger, slik at ulike grupper skal kunne delta i styringen av samfunnsutviklingen (Handlingsplan for likestilling 1980). Spesielt kvinner blir betraktet som en «reserve-armé» av teknologisk talent som kan nyttes til å oppnå industriell og teknologisk ekspansjon (Kvande 1982).

Det er imidlertid knyttet spesielle opp-
takskrav til tekniske studier på universitetsnivå. For å komme inn på NTH må elevene i gymnasen velge en bestemt fagkombinasjon på naturfaglinja: fysikk/matematikk/kjemi eller fysikk/matematikk. Denne fagkretsen er også en betingelse for opptak på medisins- og odontologistudiet. Følgelig vil elever som velger kjemi og biologi stenge seg ute fra bl.a. høyere teknisk utdanning. Fysikk kan dermed betraktes som et kritisk filter til bestemte utdanningstyper.

Det frie valg – en ulempe for jenter?

Jenter har tradisjonelt valgt språk, biologi og kjemi framfor realfag. Denne fagpreferansen er fastslått så tidlig som i barneskolen (Imsen 1981). Forskjellen i fagpreferanse mellom kjønnene kan ikke til-

skrives forskjeller i evnenivå (Undheim 1981). Hovedårsaken til forskjellen mellom jenters og gutters fagvalg er å finne i sosiale og psykologiske faktorer. Jenter mangler vanligvis muligheter i barndommen til å utvikle ferdigheter i realfag. Dette fører i sin tur til mangel på sjøltillit til å ta teknisk utdanning. Når valget av fysikk blir gjort avhengig av det individuelle initiativ, kan det være grunn til å tro at jenter i sterkere grad enn gutter vil unnlate å velge dette faget.

En kan videre gå ut fra at valgsystemet vil favorisere elever fra bestemte sosialgrupper. Forskjeller mellom sosialgrupper mht. utdanningsstype og -lengde er veldokumentert i utdanningsforskningen (Aamodt 1982). Det er sannsynlig at foreldre med akademisk utdanning vil motivere sine barn til å velge fag og studier som gir de beste framtidsmuligheter. Det er også rimelig å gå ut fra at jenter fra akademikergruppen i sterkere grad enn jenter med arbeiderbakgrunn velger fysikk som linjefag. Denne hypotesen er basert på det forhold at forskjeller i utdanning minker med økende familieressurser (NOU 1976: 46, s. 23).

Denne analysen vil derfor være rettet mot å avdekke elevenes fagpreferanse på naturfaglinja. Hvilken fagkombinasjon velger jenter og gutter? Hvilken effekt har sosial bakgrunn på de valg av linjefag jentene foretar i gymnasen? Foretrekker gutter på naturfaglinja i sterkere grad enn jenter valgfag som styrker linjefagene?

AF-undersøkelsen

I analysen av nevnte problemstillinger nyttes materiale fra undersøkelsen «Valgordningen innenfor allmenfaglig studieretning. Konsekvenser for elevers utdannings- og yrkeskarriere». Undersøkelsen ble gjennomført våren 1982 ved hjelp av

spørreskjema. I alt 1312 elever i 3. årskurs fra 16 tilfeldig valgte skoler i fylkene Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal deltok i undersøkelsen. Svarprosenten på spørreskjema er 89, hvilket tilfredsstillende generelle krav til representativitet. Undersøkelsen er finansiert av skoleforskningsmidler fra Kirke- og undervisningsdepartementet, og gjennomføres ved Institutt for sosiologi og samfunnskunnskap ved Universitetet i Trondheim. I denne undersøkelsen er de 535 elevene på naturfaglinja med.

Jenter og linjevalg

Som et inntak til analysene av elevenes fagpreferanse på naturfaglinja viser vi hvordan elevene fordeler seg mellom de ulike linjene.

Tabell 1. Linjevalg etter kjønn. %.

	Jenter	Gutter
Språk	28	6
Samfunnsfaglig	38	43
Naturfaglig	34	51
Sum %	100	100
Sum N	757	555

I samsvar med nyere utdanningsstatistikk finner vi at det er flere jenter enn gutter i gymnaset. Videre har språklinja et betydelig lavere elevgrunnlag enn samfunnsfag- og naturfaglinja. Inntrykket av språklinjas tallmessige svekkelse er dokumentert også på landsbasis (se f.eks. Christensen 1980).

Det er imidlertid klare kjønnsforskjeller i valg av linje. Omkring 50% av guttene har valgt naturfaglinja, og velger dermed strategisk i forhold til arbeidsmarkedet. Jentene velger samfunnsfaglig linje i sterkest grad, men en relativt høy andel (34%) av jentene har valgt naturfaglinja.

Jenter og fagvalg

Det sentrale moment er imidlertid hvilken *fagkombinasjon* jentene har valgt. Tabellen nedenfor viser elevenes fagpreferanse etter kjønn og sosialgruppetilhørighet.

Som indikator på elevenes sosialgruppertilhørighet nyttes i denne sammenheng *fars yrke*. Hvert yrke er kodet etter de 3 første siffer i Nordisk Standard for utdanningsgruppering, 1965-utgaven. Yrkene er videre fordelt på 7 ulike yrkesgrupper: selvstendige i jord- og skogbruk, fiskere, selvstendige i industri og handel, håndverkere, overordnede funksjonærer, underordnede funksjonærer, arbeidere og formenn. Denne yrkesgruppe-inndelingen er ofte nyttet i utdanningsforskningen. I denne analysen skilles mellom funksjonær- og arbeider-/primærnæringsgruppen. I *funksjonærgruppen* inngår selvstendige i industri og handel, samt funksjonærgruppene. De øvrige inngår i *arbeider-/primærnæringsgruppen*.

Den *kompetansegivende fagkombinasjon* er de fag som er betingelsen for å komme inn på lukkede studier. Dette omfatter matematikk/fysikk eller matematikk/fysikk/kjemi. Den *ikke-kompetansegivende fagkombinasjonen* er følgelig de fag som ikke gir inntak til nevnte studier, som matematikk/biologi/kjemi.

Tabell 2. Valg av fagkombinasjon på naturfaglinja etter kjønn og sosialgruppe. %.

Sosialgruppe/fagkombinasjon	Jenter		Gutter	
	Arb./prim.	Funksj.	Arb./prim.	Funksj.
Kompetansegivende	38	48	61	79
Ikke-kompetansegivende	62	52	39	21
Sum%	100	100	100	100
Sum N	(108)	(134)	(84)	(172)

Vi skal først se på kjønnsforskjeller i fagpreferanse, og vurderer deretter ulikheter mellom sosialgruppene.

Jenter sløyfer fysikk

Det går fram av tabellen at det er klare forskjeller mellom jenters og gutters fagsammensetning. Omlag 2/3 av guttene velger de mest kompetansegivende linjefag, mens over halvparten av jentene har valgt en fagprofil som ikke gir mulighet til å søke f.eks. høyere teknisk utdanning. Kjønnsforskjeller i fagpreferanse på naturfaglinja er også påvist i en undersøkelse ved Kristiansand Katedralskole (Christensen 1980).

Det er rimelig å hevde at jentene overskrider den tradisjonelle jenterollen når de velger naturfaglinja i gymnaset. Men ved å foretrekke biologi/kjemi-varianten, velger de fag som kvalifiserer for tradisjonelle kvinneyrker, som f.eks. laboratorieassistenter. Hvorfor en slik dualisme i jentenes valg? En forklaring kan være at jenter i dag sosialiseres til en dobbeltrolle (Holter 1976). Den offisielle likestillingsideologien fordrer at jentene tar en yrkesutdanning, mens omgivelsene forventer at jentene skal ta hovedansvaret for familie og barn. Jentene løser denne krysspress-situa-

sjonen ved å velge ei utdanning hvor disse motstridende kravene kan forenes.

En annen årsak til at jentene sløyfer fysikk kan være innholdet i lærebøkene. Lie og Sjøberg (1982) har vist at lærebøkene i realfag retter seg mot gutters erfaringsverden og interessefelt gjennom eksempelvalg og illustrasjoner. Videre kan lærers holdning til jenter/realfag være en forklaring på at jenter sløyfer de «harde» fagene (se f.eks. Broch-Utne/Haukaa 1980, Spear 1983). Familieressurser kan imidlertid korrigere for kjønnsforskjeller når det gjelder valg av fagkombinasjon. Dette forhold tar vi opp i følgende avsnitt.

Fysikk og sosial ulikhet

Tabell 2 viser at elevene fra funksjonærgruppen velger den mest kompetansegivende fagkombinasjonen. Guttene har foretrukket denne fagkretsen i sterkere grad enn jentene, uansett sosialgruppe-tilhørighet. Men jentene fra arbeidergruppen kommer svakest ut, gitt premisset at fysikk er en ressurs for høyere utdanning og arbeidsmarked. Materialet viser altså høy grad av ulikhet i valg av fysikk i gymnaset, både med henblikk på elevers kjønn og sosiale bakgrunn.

Materialet viser at familieressurser til en

viss grad kan forhindre at jentene velger tradisjonelt. Dette funn er i samsvar med Auberts «kompensasjonsteori», som går ut på at ressurser som f.eks. høy sosial bakgrunn kan redusere kjønnsforskjeller i utdanning (Aubert 1961). I følgende avsnitt vurderer vi hvordan jenter og gutter nytter valgfagtilbudet.

Valgfag som strategi

Elevene velger valgfag etter at linjefagene er bestemt. Elevene anbefales å velge valg-

fag ut fra interesser, og kan velge blant praktiske, estetiske eller blant linjefag. Valgfagene gir ingen formell kompetanse, men elevene kan øke sin real-kompetanse ved å velge valgfag som understøtter linjefagene. Eksempelvis vil en elev som velger differensialligninger, EDB etc. understøtte linjefagene og utvikle større kompetanse mot f.eks. høyere teknisk utdanning enn elever som velger drama, musikk etc.

Tabell 3 viser hvilke valgfag jenter og gutter velger ut fra den fagkombinasjon de har på naturfaglinja.

Tabell 3. Type valgfag¹ etter kjønn og fagkombinasjon på naturfaglinja. %. (N basert på antall valg)

Valgfag/ fagkombinasjon	Jenter		Gutter	
	Kompetansegivende	Ikke-kompetansegivende	Kompetansegivende	Ikke-kompetansegivende
Tekniske fag	29	17	38	22
Sosialfag	71	83	62	78
Sum %	100	100	100	100
(N)	(192)	(270)	(351)	(133)

1) Tekniske fag omfatter matematikk, EDB, diff.lign. etc. Sosiale/estetiske fag omfatter språk, musikk, psykologi etc.

Tabellen viser at elevene foretrekker de sosiale, estetiske valgfagene i størst grad. Men det synes å være en klar sammenheng mellom fagkombinasjonen og valgfag-preferanse. Elevene med den «harde» fagkombinasjonen velger de tekniske valgfagene i sterkere grad enn elevene med biologi/kjemivarianten. Omkring 1/4 av jentene nytter denne muligheten til å forsterke linjefagene. Men relativt flere gutter enn jenter gjør denne typen stra-

tegiske bruk av valgfagene. Det synes klart at guttene trekker de største fordelene i valgsystemet i gymnaset.

Ulikhet i teknisk utdanning og arbeid?

Analysene har vist ulikhet mellom kjønnene og mellom sosialgrupper i valgfagferd i gymnaset. Hvilke følger har dette for rekrutteringsmønsteret til lukkede universitetsstudier? I løpet av de siste årene har den sosiale rekruttering til NTH blitt stadig skjev, spesielt for kvinnelige studenter

(Kvande 1982). De sosiale forskjeller vi fant i fagpreferanse på naturfagliga kan være en av årsakene til den stadig økende andel studenter fra akademiker/funksjonærgruppene.

Men kan forskjellene i fagpreferanse mellom jenter og gutter og mellom sosialgrupper tilskrives selve valgsystemet i skolen? Boudon (1974) har vist at innføringen av nye valgsituasjoner i utdanningssystemet fungerer negativt for «ressurssvake» sosialgrupper. En har videre funnet at kvinner og studenter med arbeiderbakgrunn har høyere fullføringsfrekvens på universitetsstudier med et fast framfor åpent opplegg (Listhaug 1978, Bogen 1980). Fravær av valgsituasjoner kan synes som en viktig betingelse for å oppnå likhet i utdanning.

Det synes rimelig å konkludere at den strukturelle reform av gymnaset ikke har ført til større likhet mellom elevgrupper. Dette har konsekvenser for både kvinners og bestemte sosialgruppers medvirkning i styring av samfunnsutviklingen. Jenters tendens til å velge vekk de mest kompetansegivende linjefag er klart med på å begrense kvinners deltagelse i teknisk utdanning og arbeid.

Litteratur

- Aubert, W.: Kvinner i akademiske yrker. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 4, 1961.
 Bogen, I.: Likestilling i høgre utdanning. Notat. Trondheim 1980.
 Boudon, R.: *Education, opportunity and social inequality*. New York: Wiley, 1974.
 Broch-Utne, B. og Haukaa, R.: *Kunnskap uten makt*. Oslo 1980.
 Broch-Utne, B.: What are the effects of curricular options? Paper, 1982.
 Christensen, T.: *Kjønn og linjevalg*. Agder distrikthøgskole. Skrifter 1: 80.
 Holter, H.: Om kvinneundertrykkelse, mannundertrykkelse og herskertechnikker. I T. Støren og T.

- Wetlesen (red.): *Kvinnekunnskap*, Oslo, 1976.
 Imsen, G.: Søkelys på matematikken i ungdomsskolen. Pedagogisk senter, Trondheim, 1981.
 Knudsen, K.: *Ulikhet i grunnskolen*. Universitetsforlaget, 1980.
 Kvande, E.: *Kvinner og høyere teknisk utdanning*. IFIM, 1982.
 Lie, S. og Sjøberg, S.: Myke jenter og harde realfag. Delrapport på prosjektet «Jenter og fysikk», Oslo, 1982.
 Lindbekk, T.: *Skolesosiologi*. Trondheim, Tapir, 1977.
 Listhaug, O.: Sosial bakgrunn og prestasjoner til studenter ved NTH, Trondheim, 1978.
 Listhaug, O.: Recruitment and selection of students at NTH. Paper, 1980.
 NOU 1976: 46. Utdanning og ulikhet.
 Skog, B.: Valgordningen på allmenfaglig studieretning. Notat, 1982.
 Spear, M. G.: Sex bias in science teachers' ratings of work and pupil characteristics. I *Contributions to the second GASAT conference*, Universitetet i Oslo, 1983.
 Telhaug, A. O.: *Pedagogikk og politikk*, Gyldendal norsk forlag, 1978.
 Undheim, J. O.: He is dead (but he won't lie down). Notat om intelligensforskjeller mellom jenter og gutter. Forskningsnytt, 1981.

Berit Skog
 Sosiologisk institutt
 Universitetet i Trondheim

Boys invent things.

Girls use what boys invent.

Deviants or conformists?

On Female Engineering Students and Work Related Values and Attitudes

Who are the women who choose technical education, and why? How are they looked upon in the system? And what happens to them during their time at the university?

These questions are discussed in the article below which reports on a research project at the Technical University of Norway.

There is today – in Norway as elsewhere – an increased interest in official circles in recruiting more women to higher technical education. And 24% of the students who began at the Technical University of Norway in 1982, were women. Women are seen as a «reserve army» of technical talent which can be used to achieve industrial and technical expansion (Vetter, 1981 and Ferry, 1982 and Berner, 1975).

Earlier research, especially in the USA, has defined women as «deviants» or «conformists» in relation to the standards of behaviour deemed appropriate for engineers in our society. Men have been taken as the norm. In this article, based on results from an ongoing study of engineering students at the Technical University of Norway, I maintain that women's values in relation to technology are different from those of men. I also discuss what the possibilities are for women's values becoming more predominant.

What does research show?

There exists in the literature on professional women a debate as to the values held by women entering «non-traditional» fields, for example, engineering. One takes for granted the disparity between the «masculine» characteristics associated with professional work and the traditional «feminine» value orientation. And the question frequently asked is: Will only «deviant» women enter the profession? If not, will the growing numbers of women represent a disturbance to the value profile of the profession? What impact, if any, will the attitudinal differences between males and females have on the institutions?

Data on such questions are at present inconclusive. Davis (1975) for instance found that the attitudinal differences between women and men would have significant implications for the engineering schools and the profession. Others (David, 1974 and Durchholz, 1977) found a num-

ber of differences in occupational values between men and women scientists and engineers, but judged women to be sufficiently close to established professional values in critical areas to be able to function effectively in the professions.

Feminist scholars in many branches of the social sciences have begun to challenge the presumed universality of the assumptions, theories and methods that have been used to explain and define the psychology and behaviour of women (Bernard, 1973 and Acker, 1974). They argue that much of this research has had a «male perspective»:

- 1) by focusing overwhelmingly on the interests and achievements of men
- 2) by tending to confine research on women to particular stereotypical areas or they have defined and investigated women primarily by their relations to men
- 3) by focusing overwhelmingly on men as the subjects of research, but unquestioningly generalizing their models and findings to women
- 4) by valuing typically male characteristics *more highly* than typically female characteristics
- 5) by evaluating the characteristics of women workers *by their degree of deviance from male models*.

The research on women engineers which we have referred to, has quite clearly this kind of «male bias». We can also assume that the women who took part in the research-programme, knew very well what values were appropriate, and on the other side what values would give the impression of them having the stereotype «negative» feminine values, making them unfit for the profession. We can therefore assume that this influenced the answers they gave.

The intention with these studies was probably to justify women entering the

profession, by trying to prove that women do not differ significantly from men. This was also the main issue in the early stages of the equal rights movement in Scandinavia. It was important to prove that women could do the same things as men.

Now one has realized that as long as one keeps on evaluating the characteristics of women by their degree of deviance from male models, women will loose, or be looked upon as «uncompleted men». The dominant perspective in research on women in the Scandinavian countries today, is that many of the traditional female values and characteristics are important, and should be maintained (Liljestrøm, 1976 and Leira, 1977).

Women's values are based on a socialization process that stresses responsibility for others (Prokopf, 1978). Researchers have pointed out that women because of this can represent a potentially critical force against «a limited technical rationality», which is predominant among men (Sørensen, 1982 and Winter & Robert, 1980). They are to a greater degree oriented towards different aspects of the quality of work instead of mainly concentrating on productivity and efficiency.

It is from this perspective I now will describe some aspects of the results concerning work-related values among women engineering students at the Technical University of Norway.

«Soft» technology or «hard» technology?

We have mentioned that women through their socialization process have learned to show responsibility and concern for other people. The majority of the typical female jobs have very strong elements of these types of values. Constantina Rotschild (1981) points out that research done on

girls' choice of education in USA for ten to fifteen years ago, show that the majority of girls answer that they want to be nurses or social-workers because then they could do something for other people. Today girls in similar research, answer that they want to be lawyers and psychiatrists, but they give the same reason.

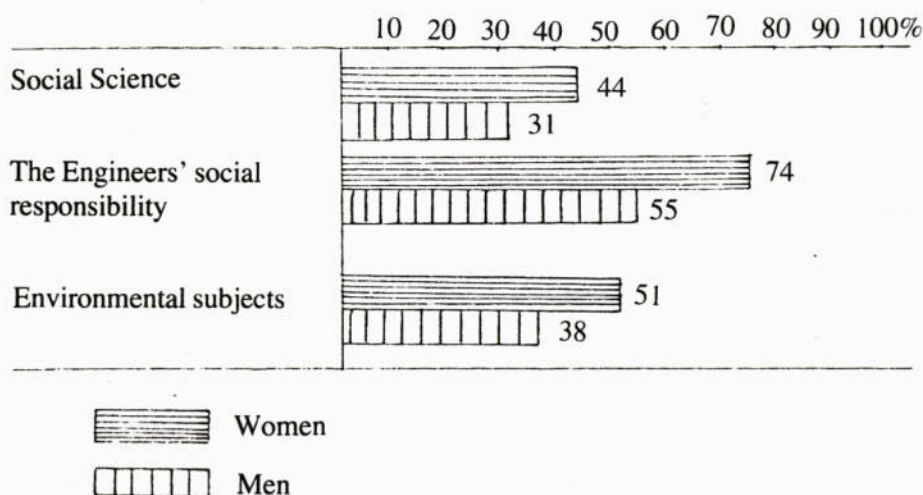
Epstein (1981) who has studied the law-profession in USA finds that women lawyers have traditionally been at the forefront of battles for legal and social equality for disadvantaged groups.

How does this apply for engineering students?

In engineering the students have to choose specializing subjects when they are halfway through the study. In the interviews with the female engineering students I found they had a strong tendency towards

choosing subjects belonging to the «soft» field of technology, like for instance bio-chemistry, biophysics or planning subjects. The boys choose subjects associated with the «hard» field of technology, like production or construction subjects. The female students when asked to give the reasons for their choices, said that they wanted specialities related to social, environmental or human needs, rather than pure technology subjects. We haven't got a systematic survey of the combinations they choose. But in the general survey including all the students I find that when asked what subjects they want more or less of, there are more female students who say they want subjects related to the social conditions of engineering. The results are shown in Table 1.

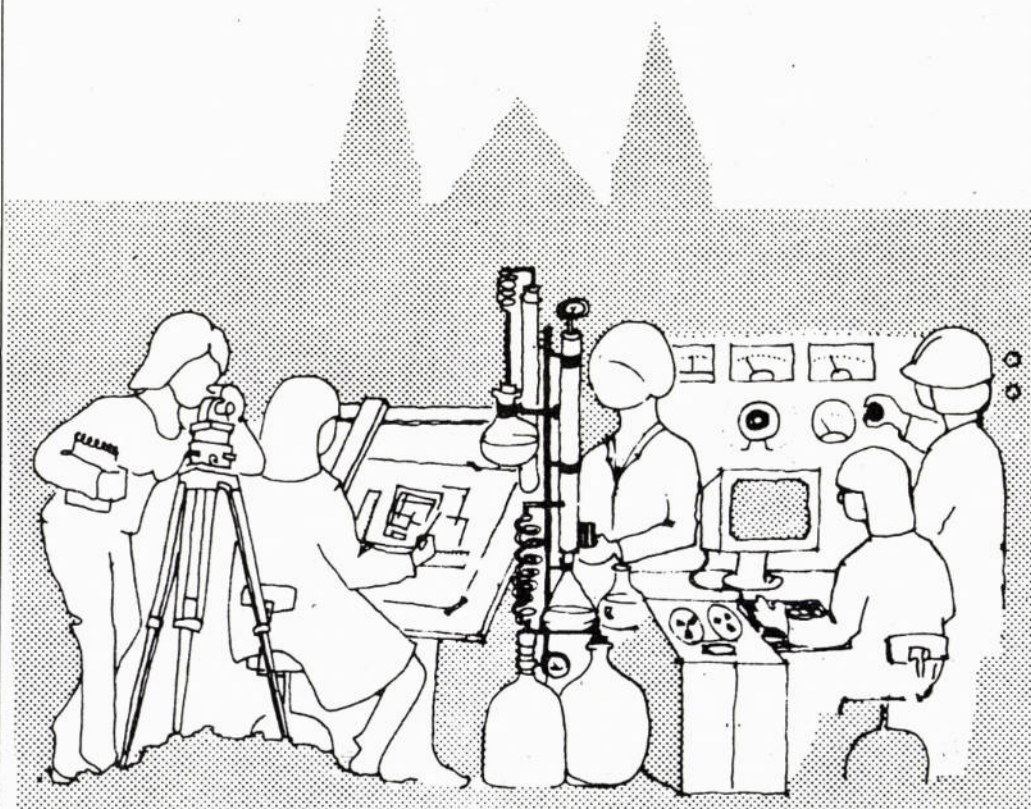
Table 1. Wishes for courses of study.

The female engineering students also reacted strongly against the strong work discipline (See Hortleider, 1974), fixed tasks and «cramming» at the technical university, which gave no time for independent thinking or interests outside technology. The male students who accepted these conditions, were seen by the women in terms of the female stereotype: as uncritical, passive and dutiful.

This corresponds with what other re-

searchers have found. Barbro Nylander (1982) claims that women think more about the consequences of technological development. In the article «Women and Science» Hein (1981) writes that women tend to have a more overall and social view of technology. Bose (1981) describes how the University of Washington recruited more women to technology studies by arranging courses which concentrated on technology and its relationship to society.

Quality of work

We have mentioned earlier that because women might represent a critical force against «a limited technical rationality» they tend to stress different aspects of the quality of work. As a result of this they underline the importance of personal sa-

tisfaction in the work and cooperative working conditions rather than a career, high salary and status.

Audrey Wise (1976) finds that this is a sign that they want more humane working conditions, it does *not* mean that money is less important for women than for men.

When I interviewed the women engineering students about salaries, they all said that with a university degree in engineering their salaries would be adequate, and that this wasn't the most important aspect regarding their future job (engineers in Norway are very highly paid).

They also said that they were different from the boys in this matter. The boys, in their opinion, were far more concerned with how much they would earn in their future job. The girls were very critical towards the boys for this and called it a «narrow-minded» outlook.

One of the girls said it like this:

«Already during the first year they start to talk about how much they will earn as engineers, and this is the main topic all the time while we are at NTH (The Technical University of Norway). When representatives from different firms have information-meetings at the University, the only thing the boys ask about is how much their salaries would be, they never ask about the working conditions. The last year it develops into one great competition amongst the boys about who has got the highest offer of salary».

The general survey also shows this.

It is important to point out that the female engineering students do not reckon on being supported by a husband.

The traditional career for engineers from NTH is to advance from technical jobs to more influential positions in management. But this climbing «the organizational pyramide» often implies swift changes of jobs, a lot of travelling, and overtime work.

The female students on a whole, were critical to this kind of job situation or as one of them said:

»The job shouldn't own you.»

Several of them referred to their fathers who also were engineers, with a lot of travelling and overtime work. They did not

want that kind of job, they wanted time to do other things as well. This doesn't mean that they don't look upon their job as important. On the contrary, they are very interested in engineering and want to use their education. They look upon their future job in much the same way as the american sociologist Ott (1978) found in her research on male and female engineering students. She found that both female and male students can be set on having a career in engineering, but the female students meant it was important that engineers also had other non-technical interests.

Conclusions

We have referred to findings in our research project, which show that female engineering students might represent a potentially critical force against the dominant values and types of behaviour within the profession. However, the chances of women's values becoming more predominant are slight, I think. Firstly because as we mentioned to begin with, women who enter «non-traditional» professions are expected to conform to the dominant values. Exposing other values can thus, quickly lead to exclusion.

Secondly, the pressure to adapt to established professional values will be quite strong. Gardner (1976) found that the attitudes of female engineering students were «modified» in the direction of their male peers and of practicing professionals, during the years at university. Thus the institutions have a significant «re-socializing» effect.

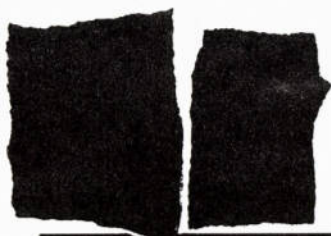
Thirdly, women engineers are few, and therefore often in «token» situations (Kanter, 1977) where they are the only members of subordinate status in the groups. They are related to as symbols of a category rather than as individuals, and their ideas are thus easily disregarded.

Literature

- Acker, Joan, and Donald Van Houten: «Differential recruitment and control: the sex structuring of organizations.» *Administrative Science Quarterly*, 19: 1974.
- Bernard, Jessie: «My Four Revolutions: An Autobiographical History of the ASA.» In Joan Huber (ed.): *Changing Women in a Changing Society*. Chicago, 1973.
- Berner, Boel: *Kvinnor inom teknik och naturvetenskap*. Lund, 1979.
- Conolly, T., Lee Burks, E.: Women in Science and Engineering, Characteristics and Experiences of Established Professionals. *Engineering Education*, Dec. 1977.
- Davis, Sandra: «A researcher's Eye View, Women Students, Technical Majors and Retentions.» *IEEE Transactions on Education*, Feb. 1975.
- Durchholtz, P.: «Women in Engineering, The Impact of Attitudinal Differences on Educational Institutions.» *Engineering Education*, Dec. 1976.
- Epstein, Cynthia Fuchs: *Women in Law*. New York, 1981.
- Ferry, G.: «How Women Figure in Science.» *New Scientist*, April 1982.
- Gardner, R.: «Women in Engineering, the Impact of Attitudinal Differences on Educational Institutions.» *Engineering Education*, Feb. 1975.
- Hortleider, Gert: *Das Gesellschaftsbild des Ingenieurs*. Frankfurt am Main, 1974.
- Kanter, Rosabeth: *Men and Women of the Corporation*. New York, 1977.
- Leira, A.: «Om kvinnfolk og mennesker.» I Berg m.fl.: *I kvinners bilde*, Oslo 1977.
- Liljestrøm, Rita m.fl.: *Roller i omvandling*. SOU 1976: 71.
- Prokop, Ulrike: *Kvinnors livssammanhang*. Stockholm, 1981.
- Robin, S.: «The female in Engineering.» I *The Engineers and the Social System*. New York, 1969.
- Safilios Rothchild, Constanina: «Sex Stereotyping in U.S. Primary and Secondary Schools and Interventions to Eliminate Sexism.» Paper for Council for Cultural Co-operation Educational Research Workshop on Sex Stereotyping in Schools, Klaekken, May 1981.
- Stark, Connie: «Why women and/in Science?» *International Journal of Women's Studies*, No. 4, 1982.
- St. meld. nr. 89 (1979-80). «Om høgre teknisk utdanning i Norge.»
- Sørensen, Bjørg Åse: «Ansvarsrasjonalitet. Om mål-middel tenkning blant kvinner.» I Holter, H. (red.): *Kvinner i fellesskap*. Oslo 1982.
- Vetter, B.: «Women Scientists and Engineers. Trends in Participation.» *Science*, vol. 214, 1981.
- Winther, M., Robert, E.: «Male Dominance, Late Capitalism and the Growth of Instrumental Reason.» *Berkeley Journal of Sociology*, 1980.

Elin Kvande
IFIM, NTH, Trondheim*

* IFIM (Institutt for industriell miljøforskning) ved NTH har utgitt en delrapport fra prosjektet «Rekruttering og rekrutteringstiltak», *Kvinner og høgere teknisk utdanning* av Elin Kvande. 133 s, 1982.

BØKER

Over evne?

Ved Einar Kringlen

Weiart Velle, professor i fysiologi på Veterinærhøgskolen i Oslo, har utgitt *Arv. Miljø. Adferd. Et bidrag til likestillingsdebatten* – ei bok om kjønnsforskjeller.

Hensikten med boka er ifølge forfatteren å vise at atferd er et produkt av samspillet mellom arv og miljø, at menneskets atferd må betraktes i utviklingsbiologisk sammenheng, at likhetstrekk mellom dyr og mennesker i atferdsreguleringen ikke reduserer menneskets verdi, og endelig vil han med sin biologi bidra til et mer virkelighetsnært grunnlag for likestillingsarbeidet (s. 11).

I første del av boka redegjør Velle for hvordan kjønn bestemmes biologisk, og her forteller han interessant bl.a. om den nyere forskning som viser at hjernen hos de to kjønn allerede på fosterstadiet utsettes for forskjellig hormonpåvirkning. Han kommer så inn på atferdstrekk hos kvinner og menn og årsaker til disse. Men det sam-

spill som han tidligere har tilstrebet makter han ikke å vise – noe som er naturlig, da Velle ikke har tilstrekkelige kunnskaper om de miljøforhold som er med på å bestemme menneskelig atferd. Gjennom hele boka røper han et meget forenklet (veterinærmedisinsk) syn på sosialiseringprosessen – hvordan vi blir mennesker. Han tror for eksempel åpenbart at atferd som er miljøbetinget også må være lett å endre ved miljøpåvirkning (s. 10). Da var det ingen kunst å være psykiater. Som kjent kan mange pasienter være alvorlig skadet som barn eller voksen, og man kan til og med ha en rimelig oversikt over årsakene til denne miljøskade, men det kan likevel være uhyre vanskelig å hjelpe.

Hvor grunn Velles forståelse av miljøpåvirkninger hos mennesket er demonstreres flere steder, bl.a. i omtalen av voldtekt (s. 38). Når han skal polemisere mot dem som hevder at voldtekt er kulturelt bestemt sier han: «Dersom forholdet var at sosialiseringprosessen i noen kulturer aktivt tok sikte på å forebygge voldtekts-tendensen (noe som antakelig er tilfelle i de fleste kulturer), mens den i andre aktivt tok sikte på å stimulere den ville resonnementet passe med de observerte data. Men hvem vil påstå at man i kulturer der voldtekt er en hyppig forbrytelse, aktivt oppmuntrer til slik atferd?» En som skriver slik har ikke bare et forenklet, men et noe eien-dommelig syn på hva som skaper normal og unormal atferd. Eller ta hans diskusjon av voldsforbrytelser i forbindelse med hans omtale av den høyere aggressive tilbøyelighet hos menn sammenlignet med kvinner (s. 48). Han godtar at den større volds-kriminalitet hos menn til dels kan skyldes at gutter oppdras til å være mer pågående enn jenter, men så sier han: «Men jeg tror det er temmelig langt mellom de foreldre som i sin barneoppdragelse bevisst eller

ubevisst sosialisere sine sønner til vold. Jeg tror at de aller fleste tvert i mot legger betydelig større energi i å motarbeide gutters medfødte større tilbøyelighet til voldelig atferd enn å sosialisere piker til å være tilbakeholdne.»

Velle tar for seg en rekke forskjeller mellom kvinner og menn. Menn har større hjerner enn kvinner. Kvinner reagerer sterkere på lyd enn menn. Menn ser skarpere om dagen enn kvinner som på den annen side har et bedre nattsyn. Kvinner har bedre luktesans enn menn og dette er tydeligvis hormonelt betinget. Kvinner er mer følsomme for berøring enn menn. Jenter smiler mer enn gutter, og piker har et fastere håndgrep enn gutter. Gutter er mer røffe og aggressive enn jenter, og gutter sjekker mer jenter enn vice versa. Menn gjør det bedre på intelligens tester som har med analytisk evne og romforståelse å gjøre. Mens kvinner skårer høyest på språkforståelse. Menn løser motoriske problemer bedre enn kvinner, mens kvinner tar det igjen på fingerferdighet, nøyaktighet og presisjon. Piker er mer interessert i personer enn i ting i motsetning til gutter. Jenter er flinkere til å pugge enn gutter. Jenter er opptatt av lek som omhandler pleie og omsorg. Gutter liker å bygge høye tårn og slå byggverk over ende, mens jenter er opptatt med å bevare. Ja, slik kunne man fortsette.

Det er mye å si om disse beskrivelser. For det første er mange av de referanser Velle henter sine forskjeller fra gamle, og forskningen er utført på et felt hvor det er vanskelig å være objektiv, siden resultatene har så mange politiske og til dels personlige implikasjoner. Dessuten er de forskjeller som er rapportert gjennomsnittsverdier, og selv om man finner statistisk signifikante forskjeller i større materialer betyr ikke det at disse forskjellene er av praktisk signifikans. Mange av de forskjellene som er beskrevet er åpenbart so-

sialt betinget. Andre forskjeller *kan* være forårsaket av biologi, men noe bevis har man ikke i og med at forskjellsbehandlingen av gutter og jenter settes inn temmelig tidlig.

Det er riktig at psykologiske undersøkelser gjennomgående viser at gutter som gruppe har noe bedre utviklet spatiale evner (romsans) enn jenter som har bedre utviklet verbale evner. Men man finner ikke disse forskjellene i alle undersøkelser, og i alle fall er forskjellene så små at de er uten praktisk betydning. Det vi kan slå fast er at all intelligensforskning gjennom de siste 40 år i store trekk har vist at de to kjønn presterer gjennomgående likt på generelle evneprøver.

Som biolog med interesse for evolusjonslære og sosiobiologi, vet selvsagt Velle at man ikke uten videre kan slutte fra dyreobservasjoner til mennesket. Nettopp når det gjelder tilpasning og sosial atferd er det viktig å påpeke at mennesket er helt enestående med sin store hjerne og sin lange tilknytningsfase før det kan klare seg på egen hånd. Dette forhold gjør at læringen hos mennesket har en langt større betydning enn for andre arter som styres mer eller mindre av artens spesifikke atferdsmønstre, det man kaller instinkter. Hos mennesket spiller språket en stor rolle som erstatning for instinktive atferdsmønstre. Overlevering av egenskaper og ferdigheter fra generasjon til generasjon kan skje via kulturen mer enn ved biologisk arv, noe som øker fleksibiliteten i tilpasningen og dermed overlevelses evnen. Dette vet nok Velle, men antydninger om slike forhold i hans bok blir nærmest å betrakte som en akademisk pliktøvelse som han egentlig ikke tar alvorlig. For øvrig preges hans resonnementer ofte av synsing og uviten-skapelig spekulasjon. Typiske Velle-uttrykk: «Det er vanskelig å se at de her refererte observasjoner skulle kunne for-

klares utelukkende som resultat av den forskjellsbehandling de to kjønn gjøres til gjenstand for i oppveksten» (s. 140). Det er klart det er vanskelig når man har begrenset innsikt. Forøvrig er dette kompliserte spørsmål som må utforskes empirisk. I det hele er det slående hvor ensidig han er i sin argumentasjon. Man får nærmest inntrykk av at de undersøkelser han framhever skal gi støtte til hans meninger. Men det som særpreger vitenskapelig aktivitet er bl.a. kritisk evne til å drøfte alternative hypoteser. I omtalen av Tigers og Shephers undersøkelser av kibbutz-kvinner i Israel som han forøvrig ofrer flere sider på (s. 170) har han bare én forklaring på at kvinnene i stor grad er falt tilbake i tradisjonelle kjønnsrollemønstre, nemlig biologien.

Det er også påfallende at han i ei bok om kjønnsforskjeller og likestilling overhodet ikke nevner den store tilstrømning man har hatt av kvinner til tradisjonelle mannlige yrker etter krigen etter som man har endret mulighetene for dette. Ingeniørfag og medisin har som kjent vært typiske mannlige yrker, og er det fortsatt i mange land. Velle nevner overhodet ikke at flertallet av leger og ingeniører i Sovjet-Unionen og enkelte øst-europeiske land har vært kvinner i en rekke år. I Norge er nå nesten halvparten av de nye medisinerstudenter kvinner.

Skal man feste seg ved kjønnsforskjeller er det rimelig å framheve de iøynefallende ytre forskjeller, nemlig at menn er gjennomgående langt høyere og har større muskelmasse enn kvinner. Skulle man gå etter naturlige evner og anlegg, som Velle åpenbart mener man bør gjøre, burde menn få drive med kroppsarbeid og kvinner med intellektuelt arbeid. Selv håper jeg at vi menn, på tross av biologien, i alle fall noen av oss, får lov å drive med kvinnelige sysler som universitetsarbeid, medisinsk

virksomhet, journalistikk og alt det andre som naturen egentlig har forbeholdt kvinner.

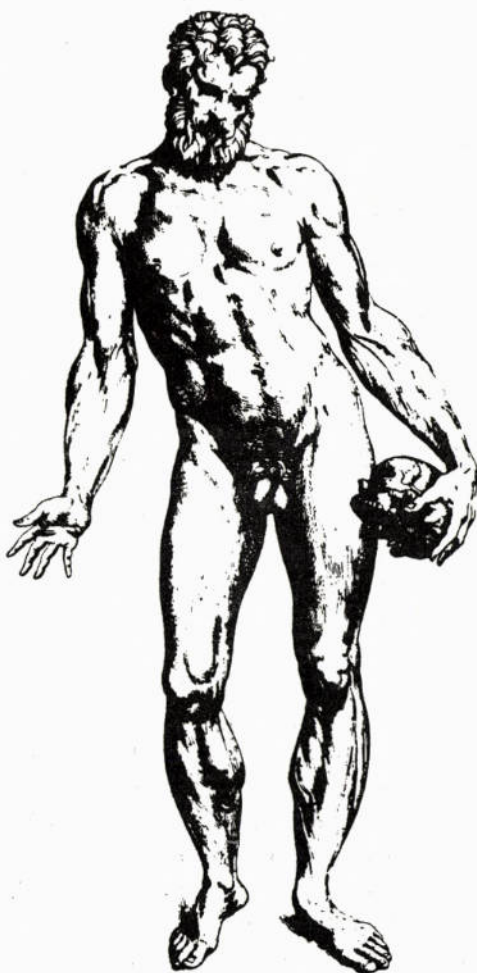
Weiert Velle:

Arv. Miljø. Adferd.

Et bidrag til likestillingsdebatten.

Gyldendal Norsk Forlag, 1983.

209 s.

Om forskningformidling gjennom massemedier

Ved Runa Haukaa

I de senere år har forskningsformidling blitt et honnørord. De fleste har enes om at formidling av forskning er viktig. Men går vi nærmere inn på dette temaet, reiser det seg en rekke spørsmål som foreløpig er ubesvart. F.eks.: Er all forskning viktig å formidle til andre enn kolleger? Har alle lyst til eller behov for å kjenne til forskning? Hvem skal ha det offentlige ansvaret for formidling av forskningsresultatene – forskerne selv?, journalister?, programmedarbeidere?, politikere? Ganske lenge har debatten om forskningsformidling beveget seg på et generelt, abstrakt plan.

Desto viktigere er det at NAVFs Sekretariat for kvinneforskning nå har utgitt en bok om formidlingens praksis. Siden mange kvinneforskere er opptatt av formidling syns jeg boka fortjener omtale også i *Nytt om kvinneforskning*.

Allerede i 78 oppnevnte styret i Sekretariatet en arbeidsgruppe for formidling av samfunnsvitenskapelig kvinneforskning. En i denne gruppa, sosiolog Mie Berg, har ført diskusjonene i pennen – og resultatet er en lettlest bok på vel 50 sider. Den tar sikte på å vise noe av det formidling innebærer konkret. «Det er praksis som teller» er Mie Bergs ledetråd. Dermed blir det viktig å rette oppmerksomheten mot de kanaler som faktisk formidler en del forskning allerede. Og her er som kjent en del å velge mellom. Mie Berg har tatt for seg radio, TV, presse og ukepressen. Hun gir en rekke opplysninger om disse mediene –

opplysninger som er tiltenkt de som vil formidle forskning, og især henvender hun seg til forskere. Det ser ut til at hun forutsetter at forskeren selv er delaktig i formidlingen av sin egen forskning. Jeg håper at boka kan bidra til debatt også om denne forutsetningen. Vil vi ha ansvaret for at vår forskning blir korrekt formidlet gjennom massemedier? Hvis vi vil det, mener jeg det er viktig at forskningsverdenen tilkjemper seg rettigheter innen massemedier som vi idag ikke har – f.eks. retten til å få lese et intervju, til å bestemme titler, mellomoverskrifter, billedtekster, bilder o.l.

En eller flere former for formidling og vedvarende kontakt med miljøer og/eller brukergrupper utenfor forskningsverdenen blir sannsynligvis stadig mer markert i årene fremover. I den nåværende overgangsfasen er de fleste forskere henvist til eget initiativ og egne evner til formidling. Hvordan en forsker vil formidle sin forskning henger selvfølgelig sammen med hvem forskeren vil nå. Uten en klar målgruppe er massemediene fristende formidlingskanaler. Men så uprofesjonelle formidlere som de fleste forskere er, er massemediene ikke bare idyll. Mie Berg tegner riktignok et pent bilde av de medier hun behandler i denne boka. Hun beskriver hvordan mediene er bygget opp, hvordan en kan gå fram om en vil formidle noe av sin forskning og om de rettigheter en har – eller mangler – når en begir seg inn i

mediaverdenen. For den som vil bruke radio, TV, eller dags- og ukepressen til forskningsformidling, gir boka mange nyttige opplysninger – fra tips om det som skjer rundt et intervju i radio eller TV, til at det ikke finnes klageinstans for den som føler seg misbrukt av NRK – eller at forskeren selv ikke bestemmer overskrift, mellomtitler eller bildeunderskrifter til sine artikler i pressen.

Etter å ha lest boka, sitter jeg igjen med det hovedinntrykket at formidling gjennom massemedier er nokså uproblematisk i praksis – selv om Mie Berg også påpeker at det er grobunn for store konflikter mellom forskningsverden og mediamarkedet: F.eks. omtaler hun forskjeller som kommer til uttrykk ved at forskningens språk er spesialisert og fullt av faguttrykk,

en uttrykker seg gjerne omstendelig og pre-sist. Massemedienes språk er dagligtalen. Informasjonen er ofte kortfattet, overfladisk og revet ut av sin sammenheng. I et samarbeide mellom forskning og massemedier er det duket for mange kontroverser. I debattene om et slkt samarbeid – som ganske sikkert vil komme – kan Mie Bergs bok bli bra å ha. Den gir gode avklaringer og stiller nye spørsmål.

Mie Berg:

Om forskningsformidling gjennom massemedier.

NAVFs sekretariat for kvinneforskning, 1983. 58 s, kr. 25,-.

Nye bidrag til kvinnenes psykologi

Ved Hanne Haavind

Psykologiens bidrag til forståelse av kvinner har lenge vært å beskrive dem som passive og avhengige. De første feministene var skarpe i sin kritikk av psykoanalysen. Den stod lagelig til for hugg, som den personlighetsteori som befattet seg mest inngående med betydningen av *kjønn* i personlighetsutviklingen. At kvinnene nødvendigvis er mer passive og avhengige enn menn, er i seg selv en sannhet med modifikasjoner. Ikke minst har sosiologer og sosialantropologer de siste årene laget portretter av kvinnelige aktører fra forskjellige samfunnsarenaer – portretter som bryter med de stereotypier som har preget personlighetsforskningen.

Men den feministiske kritikken av personlighetspsykologien har gått lengere enn til bare å påvise at den er basert på overdrevne generaliseringer i forhold til en virkelighet som er mer kompleks og variert. Vel så interessante og utfordrende for en psykolog, er de spørsmålsteget som er blitt stillet ved den *forståelsesform* som har vært de fleste personlighetspsykologers program – i alle fall når de skulle forstå det spesielle ved kvinners utvikling. Programmet har vært å forklare hvordan kvinnekropp blir kvinneidentitet og kvinneskjebne. Resultatet blir ideologiproduksjon og ikke vitenskap, selv om de fenomener som f.eks. psykoanalysen beskjeftiger seg med er reelle nok. De forskjellige psykoanalytiske retninger beskriver mer eller mindre treffende kvinnelig tilpasning eller

tilpasningsproblemer i et patriarkalsk samfunn.

En alternativ forståelsesform må gå «omvendt» til verks, dvs. fra kvinneskjebne til kvinneidentitet, for å forstå opplevelsen av kvinnekropp og kvinnelig seksualitet. Det er fordi det som først og fremst kjenner tegner menneskelig identitetsutvikling er evnen til selvrefleksjon. Det blir de samfunnsmessige forhold slik de formidles til individet gjennom de mennesker det møter og knytter seg til, som gjør det mulig for den enkelte å forstå meningen med sine egne handlinger, og derigjennom få en integrert opplevelse av egen kropp. Denne prosessen gir ikke én typisk kvinnelig personlighet, men et annet spekter av personlige utviklingsmuligheter for kvinner enn for menn. Disse mulighetene er ikke fastlåste, men underlagt historisk endring. Det er ikke merkelig at i en tid med store endringer i kvinners sosiale betingelser så fremkommer det ikke bare kritikk av tidligere generasjoners kvinnepsykologi, men det melder seg også en etterspørsel etter nye teoretiske bidrag. Akkurat nå er det kommet to skandinaviske bidrag, et dansk og et svensk. På hver sin måte presenterer de teori som kan kaste lys over hva som er i ferd med å skje med kvinnene.

Den danske Eva Ethelberg har satt seg fore å undersøke kvinneundertrykkingens virkninger på kvinners personlighetsutvikling. Hun analyserer tre mulige strategier overfor mannlig dominans og hvilke kon-

sekvenser de får for realitetsoppfatning og selvpoppfatning hos kvinner. De tre mulige strategiene er overopppfyllelse, benektning og protest. Hennes undersøkelsesobjekt er forskjellige personlighetsteorier. Boka hennes gir interessante analyser av hvordan psykoanalyse, sosial læringsteori og kognitiv utviklingspsykologi har mangelfulle begreper for koplingen mellom individ og samfunn. Hun viser hvordan dette avskjærer disse teorier fra å forstå kvinneunderstrykkelsens personlighetsmessige betydning. I stedet blir de faktiske kjennetegn ved kvinner mystifisert og betraktet som en følge av kvinnens «vesen» eller som en følge av at hun realiserer en «funksjon».

Forfatteren drøfter ytterligere tre personlighetsteorier etter de samme analytiske prinsipper. Dette er teorier som har en betydelig større plass i den danske fagdebatt enn i den norske. For norske lesere er dette en anledning til å bli kjent med den Freudomarxistiske kvinneteorien, den kritiske teorien om subjektet og med kritisk psykologi. Samtidig får man altså assistanse i å vurdere dem som redskap for forståelsen av kvinner. Boka lanserer også en alternativ forståelsesform som jeg ikke skal gå inn på her, men i stedet anbefale boka, særlig til dem som føler at dette er et forsømt teoretisk emne i norsk kvinneforskning.

Eva Ethelbergs teoretiske prosjekt springer ut av erfaringer med alternativ kvinnerådgivning. Hun avslutter med å presentere en modell for slik rådgivning. Hensikten er å forstå hvordan kvinneundertrykkelsen og muligheten for individuell protest skal integreres i selve rådgivningsvirksomheten. For meg blir dette for skissemessig, og jeg håper sannelig at forfatteren går svanger med en bok til.

I den danske boka gjør forfatteren seg tanker om hvordan jentenes erfaring med maskulin dominans i egen familie kan få

betydning for hvordan de ser sine muligheter og begrensninger – og i neste omgang seg selv. Slike spørsmål blir behandlet mer inngående av svenske Margot Bengtsson, og hennes drøftelser er basert på et empirisk materiale.

Hun har intervjuet unge voksne kvinner som nettopp er begynt å studere. Svarene bruker hun til å lage intrikate, men interessante analyser av variasjoner i dominansforholdet mellom foreldrene – slik datteren har opplevet det – og datterens egen identifikasjon med foreldrene.

De resultatene som egner seg best for gjengivelse i en kort bokomtale, er de som gjelder valg av studieemne. De kvinnene som har valgt naturvitenskapelig emner, er mer identifisert med sine (naturvitenskapelig orienterte) fedre, og kommer oftere fra familier der faren har den åpenbart dominerende posisjon i forhold til mødre som overopppyller sin underordning. Det spesielle med disse unge kvinnene er også at de oftere enn andre har søstre og ikke brødre.

De kvinnene som har valgt humanistiske emner er oftere identifisert med sine mødre, og det er mødre som av døtrene er blitt oppfattet som ledende snarere enn underkastende overfor sine menn med arbeiderklassepregede yrker. Disse mødrene har også selv i større grad vært yrkesaktive.

Av Margot Bengtssons resultater kan en nok trekke ut idéer av betydning for rekruttering til studier. Kanskje særlig kunne hun levere et bidrag til den pågående debatt om hvordan man skal få jenter interessert i fysikk. For meg er hennes avhandling likevel først og fremst et interessant bidrag til forståelse av kvinnelig identitetsutvikling. Hennes valg av strategiske utvalg for å studere dette er i seg selv tankevekkende. Hun studerer emnevalgets identitetsmessige betydning for kvinnelige studenter. Det er altså en spesiell gruppe kvinner,

og deres identitetsutvikling blir ikke studert på den «vanlige» måten i forhold til mer utpreget kvinnelige sysler som f.eks. det å få barn.

I en differensialpsykologisk analyse tar Margot Bengtsson opp hvordan forskjeller i kognitiv stil får betydning for foreldreidentifikasjonen. Bengtsson kaster særlig nytt lys over hvordan videreutvikling fra den formal-logiske tenkning gir muligheter til å håndtere mannlige og kvinnelige identifikasjonsobjekter på en dialektisk måte. Hun beskriver puberteten som en rekonstruksjonskrise, der forholdet mellom selvpoplevelse og erfaringer kan behandles på en prinsipielt sett overskridende måte. Hennes teoretiske antakelser går kanskje videre enn det det empiriske materialet gir dekning for, men hennes tanker representerer uansett en kritisk utfordring til så vel kognitive som psykoanalytiske teorier for utvikling av kjønnsidentitet.

Margot Bengtsson har også en sosialpsykologisk analyse av hvordan de unge kvinnes foreldreidentifikasjon er relatert til deres familieforhold. I denne analysen trekker hun både inn forholdene mellom foreldrene og familiens klassetilhørighet. På denne måten får hun frem at den borgerlige patriarkalske familie kanskje bare er én av flere mulige familietyper. Dette er teoretisk interessant, fordi det er denne familietypen alene som stort sett brukes i modeller for å forstå såvel normal identitetsutvikling som vanlige utviklingsproblemer hos kvinner. Margot Bengtsson presenterer i tillegg en morssentrert familie som har avgrensede kompetanseområder

mellom de to kjønn og som hører til arbeiderklassen. En mer egalitær familie med større grad av arbeidsmessig integrering mellom ektefellene finner hun i mellom-sjiktet, men dette er et mellomsjikt som ser ut til å være rekruttert fra arbeiderklassen. I familier som er preget av høy utdanning og god økonomi, finner hun snarere en kvasi-egalitær struktur der mannsdominansen benektes. Forskjellige former for kvinnelighet plasseres i forhold til disse familietypene.

Strategier for å utvide det snevre innholdet i den tradisjonelle kvinnerollen vil variere med klassetilhørighet og med kjønnsrelasjonen mellom foreldrene. Igjen får vi en fremstilling av forskjellige mulige former for kvinnelighet og slipper derfor den gjengse fremstilling av kvinnelighet som ideal og kvinnelighet som uunngåelig skjebne.

Eva Ethelberg:

Kvindelighedens modsigelse – om kvinders personlighedsstrategier overfor mandlig dominans.

København: Antropos (Endrupsvænge 64, 2100 København Ø), 1983.

Margot Bengtsson:

Föräldraidentifikation hos kvinnliga naturvetare och humanister – Utvecklingspsykologiska, differentiella och socialpsykologiska aspekter.

Doctorsavhandling i psykologi, institutionen för tillämpad psykologi, Lunds universitet (Paradisgatan 5, 22350 Lund), 1983.

Creative Women in Changing Societies

Ved Mie Berg

Denne boken er en rapport fra et seminar som ble holdt i Oslo 9.-13. juli 1980. Seminaret var arrangert av UNITAR (United Nations Institute for Training and Research), og samlet omkring 50 deltakere fra en rekke forskjellige land. Boken er en samling av innledningsforedrag, gruppe-rapporter og enkeltinnlegg fra et 30-talls deltakere.

Boken har et forord av den amerikanske Robin Morgan som setter oss på sporet av et positivt og konstruktivt seminar for dem som deltok:

«It was not, of course, possible to imprison such a lightning-fast and sometimes emotionally charged (in the best way) ambiance in the papers and reports themselves. Yet it is precisely that dynamic quality that gave the Oslo-seminar its – yes, I'll risk using the words: energy and magic. And it is those off-stage moments that I think none of us will ever forget; there the friendships were forged, and the mutual pain, rage, and vision expressed. It was there that the similarities of Women's condition worldwide emerged, and

there that we recognized the varieties of survival tactics, endurance, and courage in one another.»
(s. 11)

Boken formidler imidlertid lite av dette. Dessuten mangler den systematikk og analyse. De trykte bidragene er sprikende, mangfoldige og stort sett overfladiske, og forsøk på systematisk diskusjon av hva kreativitet kan være og bety under ulike forhold finnes ikke. Men rett skal være rett: mangfoldigheten gir også rom for engasjement og innsikt. Særlig i bokens siste del: de til dels personlig pregede innleggene fra enkeltdeltakere, finnes det interessante synspunkter og skarpe observasjoner.

Torill Stokland, Mallica Vajrathon &
Nicol Davidson:
*Creative Women in changing societies.
A quest for alternatives.*
New York 1982.

Litteratur kommentarer

Litteratur om kvinner og naturvitenskap

Martha Ullerstam fra *Forum for kvinnliga forskare och Kvinneforskning* ved Lunds Universitet i Sverige har sammenstilt en rekke artikler om kvinner og naturvitenskap. Disse er plassert under tre temaer, og er:

Kvinnor kan när de får!!!

Sif Johansson: Kvinnliga forskare på Zootomiska Institutet.

Ann Hibner Koblitz: Science Women, and Revolution in Russia. (fra *Science for People*, juli/august 1982).

Ann Hibner Kolbitz: The First Generation of Russian Women Scientists.

Hur skulle naturvetenskaperna ändras om fler forskare vore kvinnor?

Eva Selin: Naturvetenskap. (Fra *SOU* 1983: 4, Om hälften vore kvinnor . . .)

Elizabeth Fee: A Feminist Critique of Scientific Objectivity. (Fra *Science for People*, juli/august 1982.)

Evelyn Fox Keller: Feminism and Science. (Fra *Signs* 1982, vol. 17, no. 3.)

Problem som möter kvinnliga naturvetare och vägar att överkomma dem

Georgina Ferry: How women figure in science. (Fra *New Scientist* 1. april 1982.)

Georgina Ferry, Jane Moore: True confessions of women in science. (Fra *New Scientist* 1. juli 1982.)

Ann Merlina, Anne Briscoe: Professional Scientific Women's organizations in the United States.

Underlag för diskussionen Flickor, naturvetenskap och teknik. Nu måste vi få tjejnerna attända på naturvetenskap, intervju i *Lum*.

Planering av regionalt projekt i K-L-M-Län rörande flickors val av utbildning för industriyrken budgetåret 1983/84.

Jenter og fysikk – hva skjer i 7. klasse?

Dette er en hovedoppgave om jenter og fysikk som inngår som et ledd i skoleforskningsprosjektet ved Fysisk institutt, Universitetet i Oslo. Oppgaven tar utgangspunkt i det problem at jenters ofte negative syn på fysikk i realiteten medfører at de stenger seg selv ute fra en rekke utdanningsmuligheter og yrkesveier. Konklusjonene er basert på en studie blant 100 elever i 7. klasse, og vurderer utviklingen i jenters og gutters holdning til fysikkfaget i løpet av skoleåret.

Undersøkelsen viser blant annet at:

– Såvel gutter som jenter bare i liten grad forbinder det de oppfatter som fysikk med daglig liv og fenomener i naturen.

– Ved start i 7. klasse har gutter et vesentlig bedre erfaringsgrunnlag enn jenter når det gjelder en rekke aktiviteter som er nær knyttet til fysikk.

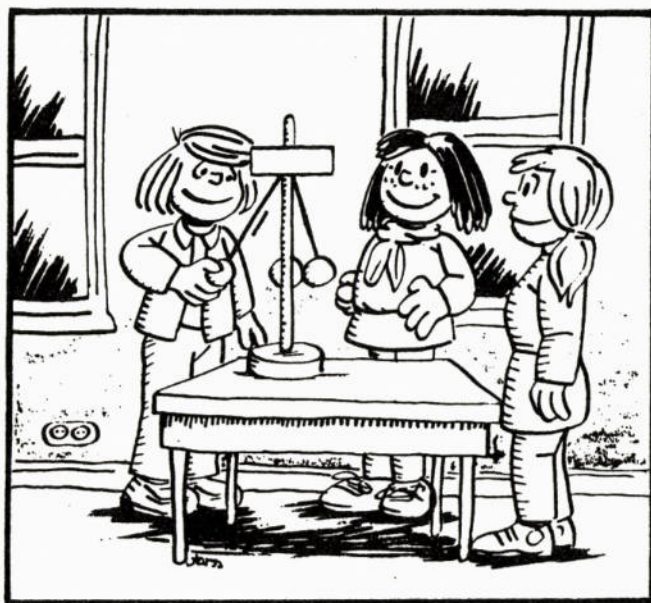
- Forhåndsinnstillingen til fysikk er ikke avhengig av elevenes reelle forståelse av fysikk.
- Guttene synes det er av større betydning å lære fysikk i ungdomsskolen enn det jentene gjør. Hovedbegrunnelsen for alle er tanken på videre utdanning.
- Hverken guttene eller jentene tror det er noen forskjell på gutter og jenter m.h.t. evne til å lære fysikk.

- Guttene gir, i langt større utstrekning enn jentene, uttrykk for at de synes de har forstått fysikk/kjemi bra i 7. klasse.
- I forhold til oppnådde testresultater har jentene, i langt større utstrekning enn guttene, undervurdert seg selv.

Nielsen, Leif:

Jenter og fysikk. Hva skjer i 7. klasse?

Hovedfagsoppgave i fysikk ved Fysisk institutt, Universitetet i Oslo, våren 1983.

Graviditet og røyking

Fra dr. Knut Dalaker ved Avdeling for gynekologi og obstetikk, Rikshospitalet i Oslo, har Sekretariatet mottatt fire artikler som alle dreier seg om røyking og graviditet.

Undersøkelsene som det refereres til er særlig om førstegangs fødende.

Artiklene er:

Knut Dalaker, Sissel Moe Lichtenberg &

Gunnar Økland: *Delayed reproductive complications after induced abortion.* Publisert i *Acta Obstet Gynecol Scand* 58: 491–494, 1979.

K. Dalaker, K. Sundfør & J. Skuland: *Early complications of induced abortion in primigravidae.* Publisert i *Annales Chirurgiae et Gynaecologiae* 70: 331–336, 1981.

Knut Dalaker: *Legalt svangerskapsavbrudd hos førstegangs fødende.* Folke-

helsen, Norske Kvinners Sanitetsforening, nr. 12, desember 1982.

Knut Dalaker, Berthold Grünfeld & Arild Jansen: *Some social background variables among smoking and non-smoking primiparae*. Publisert i Scand J Soc Med 11: 23-26, 1983.

Knut Dalaker, Berthold Grünfeld & Arild Jansen: *Smoking in pregnancy*. Skal publiseres i Journal of the Oslo City Hospital.

Fra de to sistnevnte artiklene sakser vi:

CONCLUSION

Factual information about the serious health hazard of smoking during pregnancy should be given a more prominent place in prophylactic medicine. Care should be taken particularly to see that such information reaches women with the greatest tendency to smoke during pregnancy. Our study has shown that this tendency is most prominent among young, unmarried women with a low standard of education, whereas poor housing conditions are of less importance.

SUMMARY

Among 2427 primiparae, the mean birth weight was found to be 160 g lower in smokers compared to non-smokers. Additionally, the frequency of babies with birth weight less than 2500 g was 75 per cent higher in the smoking group. There was a positive correlation between low birth weight and maternal age below 20 years, unmarried status, poor housing condition and low standard of education. The importance of smoking as a risk factor for reduced birth weight is independent of the other social factors. The mean gestational age calculated from the date of the last menstrual period was somewhat shorter among smoking mothers during pregnancy, but no difference was found at clinical estimation of gestational age.

Perinatal mortality was significantly more common among babies of smoking mothers, particularly with regard to stillbirth caused by abruptio placentae.

Abruptio placentae occurred more frequently in the smoking group, whereas the total proportion of complications of pregnancy and delivery was the same for smokers and non-smokers.

Kopi kan fås ved henvendelse til Sekretariatet for kvinneforskning.

Ny brosjyre om kvinner og arbeid

Arbeidsdirektoratet har utgitt en ny brosjyre, «Kvinner og arbeid», og en mindre folder, «Til kvinner som vil ut i lønnet arbeid». Teksten til brosjyren er laget av Synnøve Aga.

Produksjonen av brosjyren og folderen er et ledd i tiltakene under handlingsplan for likestilling, St.prp. 122 (1980/81).

I brosjyren finnes oversikt over arbeidsmarkedet, utdanning/yrkesvalg, tilbud fra Arbeidsformidlingen og aktuelle lover og avtaler.

Folderen «Til kvinner som vil ut i lønnet arbeid» er et sammendrag av selve brosjyren, og i folderen finnes en kupong som kan sendes inn for dem som ønsker brosjyren tilsendt. Folderen er sendt til samtlige arbeidskontorer, trygdekontorer og sosialkontorer i landet.

Brosjyren kan fås ved henvendelse til Arbeidsformidlingen eller Arbeidsdirektoratet, postboks 8127 Dep, Oslo 1 - tlf. (02) 11 10 70.

For likeverd og fred

Den 87 år gamle Johanne Reutz Gjermoe har i år utgitt en selvbiografi, som hun kaller *For likeverd og fred*. Johanne Reutz Gjermoe har vært en foregangskvinne på mange områder. Hun har eksamen i statsøkonomi, sosiologi og sosialfilosofi. Hun har vært meget aktiv innen Arbeiderpartiet og har vært formann i partiets Kvinne-sekretariatet. Etter krigen har hun vært særlig opptatt av fredsarbeid.

Boka er utgitt på eget forlag, og selges gjennom Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, Fastingsgt. 5, Oslo 3 - tlf. (02) 69 35 71.

MØTER SEMINARER

KONFERANSER

Kvinnens dobbeltrolle i Kirkenes Verdensråd

Generalforsamlingen i Kirkenes Verdensråd i Vancouver i tiden 24.07.–10.08.1983 avdekket en dobbelthet ved kvinnerepresentasjonen som henger sammen med kvinners faglige innsats. I forsøkene på tilnærming mellom kirkesamfunn i gudstjenesteliv og teologi, spiller kvinnene både en formerende og en splittende rolle, og dette henger sammen med kvinnelige teologers situasjon.

Kvinnene har gjort mye for forståelse mellom kirkesamfunn. Noe av det fineste ved generalforsamlingen var den 4 dagers forberedende kvinnekonferansen. Meditasjonene var inkluderende lagt opp slik at kvinner fra kirker over hele jorden kunne dele sine erfaringer med hverandre. På konferansen ble kvinnene ført inn i prosedyren for generalforsamlingen og viktige kvinneaspekter ved generalforsamlingen ble belyst. Kirkenes Verdensråds spesielle studieprogram om kvinners situasjon og tro nådde lenge ut og fikk bedre oppslutning enn noe annet program Kirkenes Verdensråd har hatt. Det nådde også Norden. I generalforsamlingens program var kvinner

trukket sterkt inn som predikanter, prester og foredragsholdere, og de brakte noen av de beste og mest visjonære innslagene.

Kirkenes Verdensråd satte som mål 33% kvinnelige delegater, men oppnådde bare 22%. Likevel var ikke situasjonen så gunstig som de 22% kunne tyde på. Det viktigste skillet i Kirkenes Verdensråd går ikke mellom kvinner og menn, men mellom ordinerte og lekfolk. 52% av delegatene var ordinerte, og *bare 1% av disse var kvinner!* (Det var 11 ordinerte kvinner blant delegatenes nesten 900.) Ungdom og kvinner utgjorde 36% av lekfolket, mot mennenes 11%. Videre ser en av dette at selv kirkene som ordinerer kvinnene lar være å sende dem som delegater, også den norske.

Ordinasjon av kvinner er et brennaktuelt spørsmål i Kirkenes Verdensråd. Det er stort sett protestantiske kirker som ordineres, mens gresk-ortodokse, romersk-katolske og i hovedsak anglikanske kirker avviser kvinnes ordinasjon. Kirkenes Verdensråd har utarbeidet et «enhetsdokument» om dåp, nattverd og embete (Limadokumentet) som nå er ute til høring i kirkene, også den norske.

Situasjonen i Kirkenes Verdensråd er den at sterke krefter forsøker å skyve spørsmålet om kvinnens ordinasjon til side fordi det virker splittende i forsøkene på større overensstemmelse mellom kirkesamfunnene. Man søker enhet på bekostning av kvinnes integrasjon i kirkens strukturer.

Kvinnene i Kirkenes Verdensråd står følgelig i en dobbel posisjon. Så lenge de er lek-kvinner og nøyer seg med rollen som fotfolk, kan de arbeide for kirkens enhet og for utbyggingen av en ekumenikk (arbeide for kristen enhet) på grasrotplanet i menighetene. Denne innsats anerkjennes gjerne som kvinnes bidrag til en «demokratisering» av det ellers elitepregede Kirkenes Verdensråd.

En slik «demokratisering» blir imidler-

tid uten betydning hvis den ikke påvirker kirkenes struktur, og fellesskapet av kvinner og menn kan gjenspeiles i kirkelivet på alle nivåer. Den eneste virkelige utfordring til kirkenes hierarkiske, mannsdominerte oppbygging og teologi, representerer derfor de kvinner som er ordinerte prester og fagteologer. Bare disse kvinner vil kunne endre embetsstrukturene og teologien – *innenfra*.

Denne doble situasjon for kvinner fører lett til at kvinnene spilles ut mot hverandre; lek-kvinner mot ordinerte og faglig kvalifiserte kvinner. Den gamle «splitt og hersk»-metoden treffer kvinnene som minoritetsgruppe, og er en enorm utfordring til kvinnesamhold.

På denne bakgrunn søkte jeg som «accredited visitor» i Vancouver å bidra til utbyggingen av kontaktnettet mellom kvinnelige teologer ved å arrangere et møte hvor vel 20 kvinner i teologisk forskning og høgre undervisning møtte. Vi laget adresseliste for senere kontakt. Videre fikk jeg indirekte bidratt til utsettelsen av høringsfristen for Limadokumentet – i håp om at flere kvinnegrupper i mellomtiden ville engasjere seg i diskusjonen om embetet. – Jeg anser det som særlig viktig at kvinner bearbeider teologisk-faglig det teoretiske grunnlaget for kirkens liv. Dette vil lette kvinnes integrasjon på alle nivåer i kirken – og tilføre kirken nye krefter og ideer på veien mot større enhet.

Dagny Kaul

Institutt for systematisk teologi
Universitetet i Oslo

Referat fra Nordisk Kvinnehistorisk Symposium 1983¹

Det tredje nordiske symposium om kvinner i Nordens middelalder ble holdt på Fana Folkehøgskule, Store Milde ved Bergen, onsdag 3. august til søndag 7. august 1983.

Symposiet samlet 29 deltakere: 8 fra Danmark, 4 fra Island, 1 fra Færøyene, 5 fra Sverige og 11 fra Norge. Temaet var «Kvinner arbeid i middelalderen», og det ble holdt åtte foredrag med påfølgende diskusjoner om forskjellige aspekter av dette emnet.

Det første innlegget, ved Hallgerdur Gísladóttir (Island), dreiet seg om kvinner og matstell på Island i middelalderen. De fleste kilder omtaler menns matstell i situasjoner hvor kvinner ikke er til stede, selv om man må anta at kvinnes andel i matproduksjon og matlaging var den betydeligste. Mannen hogg ved, kvinnen kløvde torv. Mannen tok seg av slakting, kvinnen av alt arbeide vedrørende melk og melkeprodukter, og bearbeiding av kjøtt. Ilden var kvinnens ansvar.

Grethe Jacobsen (Danmark) snakket om «Kvindes arbejde i det danske bysamfund 1400–1550. Funktion og betydning». Hun skjelnet mellom to former for kvinnearbeid, nemlig det som av samfunnet ble oppfattet som kvinners tradisjonelle arbeid i samsvar med deres rolle og funksjon, og så det arbeidet kvinnene rent faktisk utførte. Det første, sosialt definerte kvinnearbeidet sto i et komplementært, konfliktløst forhold til mennenes arbeid, mens det arbeid kvinnene i virkeligheten gjorde ofte var konkurrerende og konfliktfylt når det falt utenfor de samfunnsdefinerte normer for kvinnearbeid. Det var som oftest i byene at kvinner ble engasjert i utradisjonelt arbeid, og da særlig utenfor hjemmet.

Gro Steinsland (Norge) snakket om «Kvinner og kult» i vikingtiden. Det var både mannlige og kvinnelige «prester»: goder og gydjer. Gylden hadde en høy status men ikke politisk eller juridisk myndighet slik som goden. Det var motsetning mellom vane-kult, som var kvinnelig, og våpenkult, som var mannlig. En viktig kvinnelig kultrolle var volvens. Volven sto utenfor blot, hov og horg. Hun hadde magiske evner, var mektig og autoritær. Volven tilhørte hverken vane- eller Odin-kulten. Steinsland inkluderte også en fornøylig gjennomgang av sagnet om Volsetotten.

Gudrun Helgadóttir (Island) fortalte om «Kvinner og lægekunsten» med eksempler fra sagaer og Edda-diktning. Selv om det var Odin som var forbundet med legeskunsten inneholder kildene mange eksempler på legekundige kvinner. Det var særlig i forbindelse med sårbehandling at kvinnene synes å ha spilt en rolle. På Island er det funnet sårteringer i to kvinnegraver. I middelalderen var kirurgi og indremedisin knyttet til kirken og til menn, motsatt i sagaene hvor det nesten bare var kvinnene som sto for legeskunsten.

Berit Sellevold (Norge) snakket om «Knokler, oldsaker og kvinner. Fysisk antropologi som metode til kunnskap om kvinner i middelalderen». Skjeletter kan fortelle noe om hvordan mennesker så ut, og om en del sykdomsforhold og arbeidsbelastninger som setter spor på knoklene. I skjelett- og gravmaterialet fra middelalderens kirkegårder kan man fokusere på livsvilkår, på sosiale forhold og på forholdet mellom menn og kvinner og barn. I tidlig middelalder er det eksempler på kjønnsatskillete på kirkegårder og spesielle områder for barnebegrovelser. I de antropologiske (humanosteologiske) undersøkelser kjønnsbestemmes skjelettene, og man kan derfor identifisere

kvinnene og sette søkelyset på dem. Et nært samarbeid mellom fysiske antropologer og arkeologer i analyser av grav- og skjelettmaterialer vil kunne gi spennende resultater.

Hedda Gunneng (Sverige) fortalte om «Synet på kvinnearbeid hos Thomas Aquinas», hvis lære var av grunnleggende betydning innenfor kirken. Ifølge ham besto samfunnet av to slags mennesker: de som hadde et direkte forhold til staten og de som måtte ha et mellomledd mellom seg og staten. Kvinnene hørte til den siste gruppen. Mannen var kvinnens overordnede, var best skikket til å oppdra og undervise barn, og barn skulle elske sin far mer enn sin mor. Kvinnen var skapt bare for å bistå mannen med forplantningen. Og svangerskap og fødsel var den straff kvinnen fikk for syndefallet. Thomas Aquinas definerer kvinners arbeidsområder negativt: hun kunne ikke delta i det offentlige liv og i barneoppdragelse. Det som var tilbake var det mannen ikke rakk eller ikke hadde lyst til å gjøre selv.

At kvinnene rent faktisk deltok i det offentlig liv, på tross av Thomas Aquinas' lære, fremgikk av Grethe Authén Bloms foredrag, «Kvinnens deltakelse i regjeringsarbeid og politikk på 1200- og 1300-tallet». Dette var mulig på grunn av endringer i oppfatningen av kongemakten og kongens funksjon, og på grunn av at trekk fra privatretten (f.eks. arvelovene) ble søkt overført på feudale relasjoner og til kongedømmet. Kvinner kunne regjere f.eks. som formyndere for barnekonger, og de utøvte ofte stor makt som enker etter konger eller mødre til konger. Margrethe Valdemarsdatter ble Norges og Danmarks rette frue og husbonde fra 1387/88.

Det siste foredraget ble gitt av Eva Trein Nielsen (Danmark): «Kvindes plads i Danmarks økonomiske liv ca. 1350–1680». Ut fra tesen: «økonomisk frihed er

en basal forutsetning for all frigjørelse», fremla hun materiale som viste at kvinner i middelalderen, spesielt i byene, hadde begrenset adgang til både å eie og leie eiendommer, hvilken adgang de hadde til erhverv og arv og plassering i laugsstrukturen. Det ble lagt opp til debatt om det å benytte erfaringer fra nåtidens politiske befridelsesbevegelser som utgangspunkt i analyser av middelalderens kvinners muligheter til økonomisk selvstendighet.

I tillegg til foredrag og diskusjoner om disse ble det fra Norge, Sverige, Danmark og Island lagt frem forslag til et fellesnordisk forskningsprosjekt vedrørende «Kvinnerns økonomiske, religiøse, sosiale og juridiske status i nordisk middelalder». Symposiet vedtok å utforme en søknad til NOS-H, og det ble nedsatt en gruppe til å utarbeide en slik søknad, ut fra retningslinjer og forslag som fremkom under diskusjoner på symposiet.

Fredag kveld var symposiet invitert til mottakelse i Schøttstuene, der Bergen kommune v/ordføreren var vert. Deretter var det omvisning på Bryggen Museum med påfølgende sosialt samvær. En annen kveld ble vi underholdt med musikk på sag, og fikk fremvist og ble fortalt om Fanabunaden og dens historie.

Det ble vedtatt å holde et nytt kvinnehistorisk symposium i Århus om to år.

Symposiet var meget godt tilrettelagt. Stor takk fra alle deltakere til arrangementskomitéen: Randi Andersen, Liv Helga Dommasnes, Magnus Stefánsson og Ingvild Øye.

Berit J. Sellevold

- 1) I nr. 4/83 refererte vi fra de tidligere symposiene og om arbeidet med selve prosjektplanene om «Kvinner i nordisk middelalder».

Til utfylling av spesielt debatten omkring det fellesnordiske forskningsprosjektet

vedlegges følgende *reces*, som ble opplest av forfatteren og mottatt med stor jubel.

Forfatteren, Grethe Authén Blom, har velvilligst tillatt meg å vedlegge dette referat til *Nytt om kvinneforskning*.

RECES

fra Det gemene nordiske søstergildes dagtingen på Store Milde, 3.-7. august anno 1983.

Tilstedeværende var nednevnte gildesøstre og observatører fra Danmark, Færøyene, Island, Norge og Sverige. Deres navn blir ikke her opplest, men vi gjør ettertiden oppmerksom på at i dette gilde kan også opptas *menn*, dersom de tilhører samme sosiale og økonomiske stand som de kvinnelige normalmedlemmer. Eller – dersom de er gift med, er bror av eller sønn av en nålevende eller forhenværende gildesøster.

Etter forgiveves venten på mulige forsinkede søstre eller observatører fra Finland, tok dagtingingene til og ble hele tiden ført i en søsterlig atmosfære, selv om det retning ennu kunne ha *noe* for seg.

ideologiske konfrontasjoner mellom søstergildets overordnede ideologier og såkalt *tradisjonell historieforskning*. En av olderkvinnene innrømmet at den sistnevnte retning ennu kunne ha *noe* for se.

Vi vil ikke legge skjul på at man under debattens andre dag så truende tendenser til å geråde udi «Polsk Riksdag», men de besindigste og forstandigste olderkvinner fra hvert rike maktet å dempe gemyttene ved at låse en arbeidsgruppe inne – på bare kaffe og kake – inntil de hadde produsert det forslag som her, ved vår avskjed, fremlegges som vores *RECES*. Som man kan lese nedenfor kom de innelåste frem til

formuleringer hvor alle parter, lande og riker, områder, vitenskaper og fagdisipliner vil kunne finne sine tanker representert. Recessen er delt i tre avsnitt: 1. *Prosjektet*, 2. *Symposiet*, 3. *Modellen*.

1. *Prosjektet*:

- I. Vi skal ha et prosjekt.
- II. Vi skal ha et *nordisk* prosjekt.
- III. Vi skal *både* ha et nordisk og fem *nasjonale* prosjekt.
- IV. Vi skal ha et nordisk *overordnet* prosjekt og 2–5 *underordnede* prosjekter.
- V. Vi skal søke NOS-H om penger til en *prosjektleder*.
- VI. (Gjelder særlig Danmark.) Vi skal *ikke* ha en overordnet prosjektleder.
- VII. Vi skal ha en etablert og velkvalifisert forskningsperson som prosjektleder. (Mrk. Kjønn ikke angitt – menn kan søke.)
- VIII. Vi skal bare ha én, planleggende prosjektleder.
- IX. Vi skal ha – eller *ikke* ha – nasjonale prosjektleder i tillegg.

2. *Symposium*

- I. Vi skal ha et symposium.
- II. Vi skal ha et symposium til neste år til mikkelsmess.
- III. Vi skal ha et symposium om to år til pingst, og deretter hvert annet år så lenge behov gjøres, dog med betaktelse av at Prosjektet skal være avsluttet om *tre* år.
- IV. Hvis et symposium ikke lar se finansiere, skal prosjektet likevel settes i verk.
- V. (Gjelder særlig Norge.) Hvis det hverken kan fremskaffes penger, prosjektleder eller symposiemidler skal prosjektet likevel drives frem. (NB. På dette sted i runeskriften anmerkes et stort og tydelig kvinnekampkors i margin.)

3. *Prosjektmodellen*

A. Organisering.

1. Øverst skal det stå én, fire (5) - eller ingen fulltidsbetalt prosjektleder.

2. Under denne/disse – eller i tilfelle av at pkt. 1 ikke lar seg realisere – i så fall *sideordnet*, står 5 løst eller fast organiserte nasjonale koordinatorene eller gildeoversøstre, som på fulltid eller overtid – betalt eller ubetalt – forsøker å holde greie på hvem som skriver/eller vil skrive et eller annet under ett av prosjektets *temaer*.

Samme personer skriver likeledes *til*, og *venter* på svar *fra* nabolandenes søsterorganisasjoner, og i tilfelle av at symposier ikke kan holdes, vil korrespondansen dreie seg om utgivelse av såkalte *temahefter*:

Av forslag til sådanne forelå det mange på møtet, hvorav vi her bare kan nevne noen titler:

«Hvordan forsøkte man på 1400-tallet å begrense *menns* adgang til kvinnegildene.»

«Hvilken betydning hadde det for familiens ernæring og livssituasjon i middelalderen at kvinnene gikk med nøklene til fateburet i beltet.»

«Å utrede spørsmål om kvinnesøstre tok sine spedbørn med til gildemøter, eller om de overlot dem i mandens eller andre personers varetekt imens moderen deltok i gildedebattene eller festene.»

3. Det var enighet om at samtlige *temaer* skulle søkes belyst fra alle de nordiske riker, selv om kildematerialet overalt fattes fra *Sverige*.

4. Det skulle videre stå hvert land fritt – utover det ovennevnte – å gjøre hva de ville internt og nasjonalt.

Til vitnesbyrd om at vi så godt som samstemmig blev forenet om foranskrevne punkter har samtlige – bortsett fra fire-fem – satt sine segl under denne *Recess*. De nølende har bedt om, og fått, 3 ukers betenkningstid, dvs. at de innen utgangen av

august måned d.å. må ha innsendt sine beseglede tilslutningssedler til sitt lands gildeolderkvinne.

Utskrift gjort av
Grethe Ottesdatter,
notarie.

Nordisk forum for kvinneforskning

holdt sitt 4. møte i Odense i begynnelsen av oktober i år.

Møtet ble arrangert av Arbejdsgruppen for kvindestudier ved Odense Universitetscenter og i forlengelsen av den store nordiske konferansen om «Kvindevidenskab – dens teoretiske og praktiske implikasjoner».

En god del var hendt siden forrige møte, som fant sted for omtrent et år siden. Ved gjennomgangen av punktet «Hva er skjedd siden sist» kunne vi fra Norge bare konstatere at vi faktisk er de eneste som ikke har klart å organisere kvinnelige forskere og studenter i universitetsbyene. Det var imponerende å høre om den aktivitet som foregikk ved en rekke, særlig danske og svenske universitetssentra. Selv i Finland, som kom sent i gang, er det seks slike foreninger. I Helsingfors har den hele 200 medlemmer.

Hva skjer med Norge, hvorfor klarer ikke vi å organisere oss? Og hva etter at Sekretariatet for kvinneforskning opphører ved utgangen av 1985?

Av konkrete tiltak som Nordisk Forum vil arbeide videre med, kan vi nevne at en vil prøve å få i stand en forskerkatalog med oversikter over samtlige nordiske kvinneforskere, med arbeidssted og stikkord om hva de driver med. Når det gjelder natur-

vitere er det interessant å få en oversikt over samtlige kvinnelige forskere, men kun med angivelse av arbeidssted og fagområde. (De er jo ikke så mange.) Svenskene fikk i oppdrag å forberede denne saken.

Det ble videre bestemt at en skal henvende seg til Nordisk Ministerråd med en anmodning om at institusjonen utarbeider et *finansieringshefte*, dvs. en oversikt over forskningsmidler i Norden. Norge fikk i oppdrag å utarbeide planene om en «årbok» der en kan presentere viktige nordiske kvinneforskningsbidrag på engelsk.

Deltakerne fra Norge var Åse Hiorth Lervik, Bjørg Aase Sørensen og Aina Schiøtz.

Neste møte skal finne sted i Finland i vårsemesteret 1984.

Aina Schiøtz

Kvinner og oljen

var temaet for et seminar som ble arrangert av kvinnegrupper ved Universitetet i Bergen, Norges Handelshøgskole og Bergen Maritime Høgskole, 21.–23. oktober i Bergen. Hensikten var å informere om oljebransjen og å få belyst problemstillingen «Oljen – en arbeidsplass også for kvinner?»

Arrangementet var en oppfølging av to tidligere seminarer om kvinner i mannsdominerte yrker (Trondheim 1981 og Oslo 1982).

Det var samlet rundt 60 deltakere fra universiteter og høyskoler fra hele landet. Blant dem var også kvinner fra mannsdominerte yrker både på land og til sjøs.

Seminaret ble innledet med «Oljeindustriens utvikling i Norge» ved avd.ingeniør Anna Aabøe, Oljedirektoratet. En fikk her innblikk i aktiviteten på sokkelen – fra olje-

leting til oljeproduksjon.

Førstekonsulent Angela Ebbesen, Oljedirektoratet, tok for seg Nordsjøarbeiderens identitet, en mann, 32 år gammel med familie og fra vest- eller sørvestlandet. En del statistisk materiale viste et klart flertall av menn på samtlige områder innen oljeindustrien. Av de 16 800 sysselsatte ved oljeaktivitetene i Nordsjøen var 440 kvinner, dvs. 2,5%. Totalt i oljevirksomheten, både på sjø og land, var det pr. august 82, 51 807 ansatte, og av disse var 5 421 kvinner, dvs. 10%.

Kvinneandelen er størst ved «Forpleiningen» – som har matforsynings- og reinholdsansvaret på sokkelen. Men disse arbeidsplassene er usikre. Forpleiningsselskaper blir leid av operatørene som når som helst kan si opp kontrakten, blant annet på grunn av små oljeforekomster.

Kvinnene har ikke bare de fysisk hardt belastede jobbene, men de har altså også en usikker arbeidsplass. I en konkurransesituasjon går som regel menn foran kvinner fordi de har lengre erfaring innenfor bransjen.

Skilsmissetallene er ikke høyere for de mannlige Nordsjøarbeiderne enn ellers i samfunnet. For kvinner skaper Nordsjøpendlingen problemer i en familiesituasjon og ekteskap er lite utbredt blant kvinnene som arbeider i Nordsjøen.

Student Ellen M. Syvertsen, Bergen Maritime Høgskole, rettet oppmerksomheten på «Yrkesforbud for kvinner i Nordsjøen?». Med bakgrunn i egne erfaringer kunne Syvertsen fortelle at selskapene i Nordsjøen helst ikke ønsker kvinner innenfor enkelte yrker. Men mye av årsaken til at det er så få kvinner, er at de mangler den nødvendige utdanningsmessige bakgrunnen fra f.eks. yrkesskoler. I 1982 var det på landsbasis 474 jenter mot 12 105 gutter på rørlegger-, elektro-, plate-sveisstål-, og maskin- og mekanikerlinjen. Noe av grunnen til denne skjeve fordelingen er

at for få år tilbake hadde ikke jenter adgang til disse studieplassene. Likeledes faller mange fra før skoleårets slutt.

Det ble sterkt presisert at ytterligere informasjon om hvilke muligheter jenter har innen de tekniske fagområdene må økes, i motsetning til de tradisjonelle yrkesfagene. Yrker som det etter hvert også blir vanskeligere å få arbeid i.

Hilde Hysing-Dahl og Marianne Brattveit, Norsk Olje og Energimedarbeideres Fellesorganisasjon (NOEMFO), bidro med temaet «Kvinner arbeidssituasjon på sokkelen». Arbeisøker på 14 dagers jobb og 21 dagers fri, med 12 timers arbeidsdag, medfører at en føler som om en lever to liv.

Krav til aktivisering av ens egen fritid var særlig viktig. Gravide kvinners situasjon ble også såvidt omhandlet. Den er i ferd med å forbedres. De kunne også fortelle at kvinner i lavstatusyrker blir lettere akseptert enn om de skulle befinne seg høyere opp i stillingshierarkiet. Her blir de oftere betraktet som konkurrenter.

Innlederne la imidlertid også stor vekt på at Nordsjøen var en *god* arbeidsplass for kvinner. De hadde på ingen måte følt seg diskriminert, og mente at kvinnene ikke skulle frykte Nordsjøen som arbeidsplass.

Personalsjef Ellen Haaland, MOBIL, kunne opplyse at arbeidsgiversiden hittil har gjort svært lite med hensyn til likestillingsarbeidet i Nordsjøen.

Haaland, som flere andre, konstaterte at det er svært få kvinner som søker arbeid innenfor oljeindustrien. I den grad de gjør det er det fortrinnsvis som sekretærer, sykepleiere eller i catering. Kvinner med høyere teknisk og merkantil utdanning søker ikke stillinger i bransjen, men foretrekker offentlig virksomhet.

Plattformsjef Anne Grete Ellingsen, Elf Aquitaine Norge, la fram sine erfaringer som kvinne i ledende stilling i Nordsjøen. Mytene om oljearbeiderne og deres liv er fjernet fra virkeligheten. Ellingsen påpekte

at det var viktig å «slå hull» på disse mytene slik at de ikke skremmer jenter fra å søke seg inn i bransjen. Hvordan man blir møtt som kvinne i mannsmiljøet, er mye avhengig av hvordan kvinnene selv takler de problemene som oppstår. I løpet av de åtte årene hun har vært i bransjen, har hun hatt svært få negative opplevelser. De holdningene en møter er ikke ulike de en møter andre steder i samfunnet. Ellingsen avsluttet med å si at jenter må bli mer selvsikre, planlegge bedre og vise målbevissthet.

Gjennom diskusjonene kom det klart fram hvor ulike erfaringene var fra installasjon til installasjon, når det gjaldt arbeidsmiljø og menns holdninger overfor kvinnelige kolleger.

Spørsmålet om hva man kan gjøre for å oppnå større likestilling i bransjen, ble inngående drøftet. Det ble blant annet foreslått:

- større spredning av informasjon om jenters muligheter via tekniske yrkesskoler og høgskoler,
- bryte ned de fordommer og myter som eksisterer. I og med at det er så få kvinnelige forbilder i Nordsjøen, har man ikke noen å identifisere seg med ved yrkesvalg. Det trengs mer holdnings- skapende arbeid,
- radikal kjønnskvalifisering ved ansettelser,
- en rekke tiltak slik at det lar seg gjøre å kombinere familieliv og yrkeskarriere.

Konklusjonen må bli å tenke radikalt for å få til de endringer som er nødvendig for å få jenter inn i oljebransjen, og for å kombinere familieliv og yrkeskarriere.

Det vil trolig bli tatt initiativ til et tilsvarende seminar i Oslo neste år innenfor en annen yrkessektor der kvinnene er underrepresentert.

Randi Borgen

Kvinnelige forfattere på EDB

Gjennom hovedoppgavearbeide ved Statens bibliotekhøgskole er nå kvinnelige norske forfattere som har debutert før 1931, registrert med alle utgitte selvstendige verk.

En alfabetisk liste over forfatterne samt deres første verk er overført til maskinleselig form. Denne listen kan skrives ut fra EDB-senteret ved Universitetet i Oslo ved å gi følgende kommando til maskinen:

.Print Amalie.dat.(2526,252601)

For å gi denne kommando må brukeren ha tilgang til dataanlegget ved Universitetet i Oslo. Hvis ikke, kan man henvende seg til BRODD, Statens bibliotekhøgskole. BRODD kan også være behjelpelig med å «slå opp» i listen.

En gruppe studenter fortsetter nå arbeidet ved å analysere tidsskrifter for å registrere hva som er skrevet av eller om de ovenfor nevnte forfattere.

Disse analytter vil bli lagret i maskinleselig form og senere overført til Universitetets dataanlegg.

Leder for prosjektet er førsteamanuensis Kari Skjønberg i samarbeid med forsker Liv A. Holm, Statens bibliotekhøgskole, Dælenenggt. 26, Oslo 5.

Kvinneuniversitetet

I et par tidligere numre av *Nytt om kvinneforskning* har vi fortalt om planene om å opprette et eget kvinneuniversitet. Det ser nå ut for at Dalen Turisthotell i Telemark må oppgis, men planene er med det langt fra skrinlagt. Etter hva vi forstår er det flere andre alternativer som for tiden vurderes.

Fra *Stiftelsen Kvinneuniversitetet i Norge* er vi blitt bedt om å gjengi nedenstående:

Et studiesenter på kvinners vilkår

Arbeidet med å opprette et kvinneuniversitet har pågått siden 1980, og ledes av et styre på fem.

Kvinneuniversitetet i Norge ble formelt stiftet den 28. august 1983. Styret består av:

Berit Ås, sosialpsykolog
Anne Louise Gjesdal Christensen, folkelivsgransker
Anne Berit Stensaker, sogneprest
Ragnhild Q. Haarstad, stortingsrepresentant
Aud Blegen Svindland, overlege

Idégrunnlag

Kvinneuniversitetet skal være for kvinner:

- i alle aldre
- fra alle land

- med ulik bakgrunn, utdanning og erfaring

Kvinneuniversitetet skal være:

- tverrpolitisk
- tverrfaglig

Kvinneuniversitetet skal basere seg på:

- å utfylle de eksisterende læremuligheter
- å anvende den kunnskap som er fremskaffet og som skapes om kvinners forhold
- å oppheve det tradisjonelle skillet mellom teoretisk og praktisk arbeide
- å prøve ut kunnskap på konkrete tiltak og prosjekter innen håndverk, produksjon og undervisning
- å synliggjøre kvinners innsats og betydning
- å skaffe kvinner innflytelse der beslutninger treffes
- å oppvurdere kvinnekulturen

Kvinneuniversitetet skal styrke kvinners selvtillit som kvinner!

Bruksmåte

Kvinneuniversitetet kan brukes til:

- seminarer og møter
- kurs og studieopphold

Universitetet kan knytte til seg mindre produksjons- og håndverksenheter.

Universitetet, eller deler av det, kan i perioder leies ut til andre institusjoner.

Organisasjon

Tolv arbeidsgrupper med til sammen førti kvinner er nå i gang med å gi Kvinneuniversitetet konkret form og innhold.

Økonomi

Det økonomiske grunnlaget baseres på be-

vilgninger fra kvinneuniversitetsfondet.

Vi er glade for den støtte vi har fått hittil. Kvinneuniversitetet trenger fortsatt penger til kjøp av eiendom, renter på lån vi kommer til å oppta, og til drift.

Du som alt har sendt oss støtte har kanskje noen du kjenner som også vil gi et bidrag til oss?

Du som ønsker å støtte oss kan ennå gjøre det, på flere måter.

Vil du være med på å gjøre idéen til virkelighet?

Kvinneuniversitetets støttering (venninner)
Som medlem av Kvinneuniversitetets støttering betaler du en årlig kontingent på 100 kroner. Kontingenten går i sin helhet til drift av Kvinneuniversitetet. Gjennom støttingen får vi et kontaktnett over hele landet.

Ved pengegaver

Under mottoet «intet beløp er for lite» oppfordrer vi deg til å gi Kvinneuniversitetet en pengegave. Penger som kommer inn i form av gaver, vil bli brukt til kjøp og istandsettelse av eiendom – eventuelt til fond. Gaver på 1000 kroner eller mer gir deg plass blant stifterne av Kvinneuniversitetet.

Ved støttelån

Du kan yte Kvinneuniversitetet et rentefritt støttelån. Pengene du låner oss vil bli plassert til høy rente og full sikkerhet. Rentene skal så brukes til å betale renter på andre kortsiktige lån Kvinneuniversitetet opptar. Formelt vil det bli ordnet med lånekontrakt mellom deg og Kvinneuniversitetet.

Lånetiden avtales med den enkelte långiver. Vi vil antyde 3 år.

Du må betale formueskatt for lånebeløpet. Rentene, som er gave til Kvinneuniversitetet, skatter du ikke av.

Ved å yte lån blir du også med som en av Kvinneuniversitetets stiftere.

Bidrag sendes til:

Kvinneuniversitetet

Postboks 12 Blindern

Oslo 3

Postgirokonto: 4 00 07 82

NB: Merk blanketten hva beløpet gjelder!

Vi trenger et kvinneuniversitet!

Kanskje din innsats fører til at det lykkes...

På vegne av

Stiftelsen Kvinneuniversitetet i Norge

Anne Louise Gjesdal Christensen

Aud Blegen Svindland

Kvinner med doktorgrad

Det er fremdeles få kvinner som tar doktorgraden ved norske universiteter. Ved Universitetet i Oslo var det i vårsemesteret -83, 4 kvinner som ble kreert til doctores mot 38 menn. De 4 kvinnene kom alle fra medisinske fag, inkludert en fra Det odontologiske fakultet. Ved Universitetet i Bergen i studieåret 82/83 ble 6 kvinner kreert til doctores mot 28 menn. Kvinnene kom fra Det juridiske, Det matematisk-naturvitenskapelige, Det medisinske og Det psykologiske fakultet med 1 fra hvert sted.

Kvinner i vitenskapelige stillinger¹

De tabellene som følger nedenfor er hentet fra en orientering som Likestillingsutvalget

ved Universitetet i Oslo har sendt ut. Den første viser kvinneandelen i prosenter i vitenskapelige stillinger, den andre kvinneandelen i høyere administrative stillinger. Tabellene gir ingen grunn til jubel, selv om tallene når det gjelder rekrutteringsstillingene er ganske oppmuntrende.

Vitenskapelige stillinger

	1965	1970	1975	1980	1983
Prof./dos.	2,8	3,9	4,0	5,8	5,2
Mellomgruppen	11,9	15,1	18,4	18,4	21,3
Stipendiater	4,5	10,8	25,0	23,4	27,9
Vit.ass.	19,1	24,6	19,8	26,1	31,9

Administrative stillinger

	1979 ¹		1983 ¹	
	I tall	%	I tall	%
Ltr. 19/20-22/23 (konsulenter)	65	51,2	70	53,4
Ltr. 23/24-25/26 (førstekons.)	7	36,8	11	47,8
Ltr. 26/27-31/32 (avd.sjefer)	2	14,3	2	13,3

Da tallene er basert på lønnstrinn, gir de ikke uten videre et helt korrekt bilde av stillingsstrukturen. I konsulentgruppen finnes det også en del førstesekretærer på topplønn og i førstekonsulentgruppen en del konsulenter med personlig opprykk på topplønn. Jo høyere vi kommer opp på lønnsstigen, jo bedre blir samsvaret mellom stillingsgruppe og lønnstrinn.

1) Fra *Nytt fra UiO*, nr. 17, okt. 83.

Kvinnor kan

Stiftelsen *Kvinnor kan* skal 3.-6. mai 1984 arrangere en idé- og handelsmesse med samme navn på Svenska Mässans lokaler i Göteborg.

Messen avvikles med kurser, foredrag og seminarer, der et av temaene er «Kvinner og forskning». Likeledes bli det utstillinger med muligheter for kjøp og salg, samt underholdning.

Om du vil bidra økonomisk, hjelpe til med forberedelsene eller ønsker ytterligere informasjon, så kontakt:

Stiftelsen KVINNOR KAN

Drottninggatan 34

411 14 Göteborg

Tel. 031-138061, 138068, 171220

Bankkonto: 5153-29-288-82

Postgiro: 174188-3

**Datateknologi –
nok et område som
forsterker segregering
mellom kjønn og sosiale
grupper**

The National Science Foundations (NSF) Office of Scientific and Engineering Personnel and Education har i samarbeid med University of Minnesota, USA, foretatt en

undersøkelse som tar for seg undervisningen i datafag i grunnskolen. Rapporten fra undersøkelsen heter «Computer Inequities in Opportunities for Computer Literacy».

Mens adgang til og bruk av data-maskiner i skolen øker raskt i USA, forblir skikkelig undervisning i programmering hovedsakeligvis begrenset til gutter i større byer og rike privatskoler.

Et tilfeldig utvalg på ca. 18 000 elever i alderen 9, 13 og 17 år fra hele USA deltok i undersøkelsen.

Bemerkelsesverdig er det at undersøkelsen viser at raseforskjeller ikke lenger gir store utslag i resultater innen datafag. Dette i motsetning til *kjønn* og *sosial status*. Særlig stor er forskjellen mellom andelen gutter og andelen jenter som melder seg på kurs i datafag. Slike påmeldinger må skje et år i forveien, og krever altså en viss form for planlegging.

For å endre den utviklingen må det settes inn politiske tiltak, sier en av prosjekt-lederne.

Forskningsresultatene skal publiseres i *The Journal of Research on Computer Education*.

**Stipend,
forskningsbidrag,
o.l.**

Priskonkurranse 20.000!

Norges Almenvitenskapelige forskningsråds (NAVFs) utvalg for idrettsforskning søker å stimulere forskere med interesse for idrettsrelevant forskning. Utvalget har derfor utlyst en priskonkurranse om beste forskningsrapport 1983. Prisen som er på

kr. 20.000, er ett av de tiltak utvalget iverksetter for å stimulere til øket kvantitativ og kvalitativ innsats når det gjelder den idrettsrelevante forskningen i Norge.

Utvalget ønsker gjennom sitt arbeid bl.a. å legge et grunnlag for bedret informasjon og formidling av forskningsresultater til brukere og allmennheten. En vil ved bedømmelsen således legge vekt på – foruten de faglige kvaliteter – at rapporten er utformet slik at lesere uten spesielle faglige forutsetninger kan tilegne seg innholdet.

Dataene som benyttes, kan være samlet inn på et tidligere tidspunkt, men det er en forutsetning at selve rapporten må skrives/avsluttes i løpet av utlysingsperioden.

Rapporter som innsendes for bedømmelse, skal være anonyme. Forfatterens navn medsendes i lukket konvolutt merket med prosjektets navn. Juryen er sammensatt av medlemmer fra utvalget og vil bli supplert etter behov.

Rapporter til konkurransen sendes NAVFs utvalg for idrettsforskning v/ Roar Thorsen, innen 31.12.83.

The German Marshall Fund of the United States 1984 Equal Opportunity Internship Program

The German Marshall Fund of the United States sponsors an internship program aimed at promoting equal opportunity for women. The internship seeks to place European women's employment specialists who are already well situated within their government, trade union, women's organization, media or law practice in American organizations with similar concerns. Through this placement, the Fund hopes to encourage the transfer of experience in developing and implementing legislation, action strategies, and programs aimed at improving the status of women in relation to work.

The Fund will cover travel and living expenses, consisting of a set *per diem* for room and board, for a period of not less than six or up to eight weeks. Internships must focus on one of the following topics:

1. *Implementation of Sex Discrimination Regulations*
2. *Occupational Guidance and Counseling*
3. *Training and Access to Non-Traditional Jobs*
4. *Organizing Women Workers into Unions and Private Women's Groups*
5. *Participation in the Political Process*

Eligibility

Candidates must be:

- 1) Employed in government or private organizations as practitioners (researchers and students are not eligible);
- 2) Actively involved in and knowledgeable about women's employment issues in their own country;
- 3) In a position to contribute to the further development of equal opportunity either individually or, preferably, through

their own organizations;

- 4) Fluent in English, both written and spoken.

Initial inquiries should include a *curriculum vitae* and a statement indicating how an intensive exposure to U.S. experience would enhance the candidate's ability to carry out current or future duties (please refer to the relevant topic area listed above). If the Fund thinks the initial request falls within the program criteria, it will send an application form to the candidate. A statement of support from the home organization or employer will be necessary as one of three letters of reference.

1984 Final Application Deadlines

January 15, 1984

August 1, 1984

Send initial request and final applications to:

Barbara H. Henrie
Equal Opportunity Internship Program
The German Marshall Fund of the United States
11 Dupont Circle, N.W. Suite 900
Washington, D.C. 20036
U.S.A.

En mer detaljert informasjon om programmet kan evt. fåes ved henvendelse til Sekretariatet for kvinneforskning, eller ved henvendelse til tidligere norske deltakere: Kari Vangsnes, Likestillingsrådet
Erling Strømberg, Kultur- og vitenskapsdepartementet
Øystein Bjorgum, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Prisoppgaver Norsk Forening for Helsetjenesten

Norsk Forening for Helsetjenestens styre har besluttet å oppstille følgende to prisoppgaver som interesserte innbys til å besvare:

I. «Vil kortere årlig arbeidstid bli en realitet? Gjør rede for hvordan nedsatt daglig arbeidstid, nedsatt pensjonsalder og/eller forlengelse av den årlige ferie vil påvirke helsetjenestens kvalitet og økonomi.»

II. «Omsorgen for pasienter med senil demens (alderdomssløvhet) er dårlig samordnet på institusjonsnivå. Pasientene kan lett bli «kasteballer» mellom de forskjellige ansvarsnivå og institusjonstyper. Det er viktig å finne frem til en måte å organisere tjenestene på som fullt ut ivaretar pasientenes individuelle behov for omsorg, behandling og rehabilitering. – Hvordan bør omsorgen for pasienter med senil demens organiseres på institusjonsnivå i fremtiden?»

Fristen for innlevering av besvarelser er satt til *10. april 1984*, og utdeling av prisene vil skje på Norsk Forening for Helsetjenestens landsmøte i Oslo på åpningsdagen *14. juni 1984*.

Besvarelsene hvis lengde begrenses til 40 maskinskrevne sider innsendes i 6 eksemplarer til Norsk Forening for Helsetjenestens sekretariat, Mogens Thorsens gt. 10, Oslo 2.

Forfatternavn legges i egen forseglert konvolutt, og både denne og besvarelsen utstyres med et motto eller et kjennetegn.

Interesserte fra de nordiske land innbys til å innsende besvarelser på lik linje med norske. Dansk, svensk og norsk språk kan benyttes.

Til å bedømme besvarelsene vil det for hver av oppgavene bli nedsatt en jury opp-

nevnt av Norsk Forening for Helsetjenesten.

Foreningen forbeholder seg adgang til å offentliggjøre de prisbelønte besvarelser uten vederlag for opphavsretten.

Stipend fra Verdensbanken

En gruppe på inntil fem personer fra samme institusjon kan sende inn søknad om Robert S. McNamara Fellowships (stipend gitt av Verdensbanken). Søknadsfrist *1. desember 1983*. Stipend blir ikke gitt til studier med formål å ta en høyere akademisk grad, men for »full-time work at the postgraduate level in fields related to economic development». Hvert stipend dekker en periode på 12 måneder.

Stipendet har bl.a. vært utlyst gjennom Ukebulletinen, nr. 33, 30. september 1983, og nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til studieadministrasjonen, NTH.

Wellcome/Jahre travelling research Fellowship. Anders Jahres fond til vitenskapens fremme

Som ledd i utveksling av forskningsstipendiater mellom Storbritannia og Norge skal det av Anders Jahres fond til vitenskapens fremme deles ut et forskningsstipend til en norsk borger til ett års (12 måneders) opphold i Storbritannia fra *15. september 1984*. Stipendet gis til forskning innen de grener av naturvitenskapene som har tilknytning til medisin.

Stipendiaten vil bli lønnet etter lønnstrinn 19–20 etter ansiennitet og kvalifikasjoner.

Søknad skrives på skjema og sendes til Anders Jahres fond til vitenskapens fremme v/ Universitetsdirektøren, postboks

1072 Blindern, Oslo 3, innen 31. desember 1983.

Søknadsskjema og nærmere orientering om stipendet kan fås på Universitetsdirektørens kontor, Blindern.

C. H. Homans legat

Reisestipend for studenter

Av Homans legat kan det deles ut midler til reisestipend for studenter for reiser som skal foregå i vårsemesteret 1984. Etter statuttene kan bare studenter som studerer ved Universitetet i Oslo få stipend.

Søknad skrives på skjema som fås utlevert i resepsjonen i Administrasjonsbygningen eller på ekspedisjonskontoret i sentrum.

Søknad med innskrivningsbevis sendes til Universitetsdirektøren, Postboks 1072 Blindern, Oslo 3, innen 15. desember 1983.

Izaak Walton Killam Memorial Scholarships

Predocctoral scholarships

valued at \$ 11,500 annually for two years, and renewable for a third year are offered to outstanding students registered in, or admissible to, doctoral programs in all fields at The University of Alberta.

These awards are subject to Canadian income tax.

Applicants must have completed at least one year of graduate work before start of tenure.

Applications on the proper application form must be received by *February 1, 1984* by Director of Students Awards.

Postdoctoral Scholarships

valued at \$ 22,000 plus travel grant are offered in most fields. These awards are subject to Canadian income tax.

Fellows may be offered an additional stipend by their Department for teaching a full course.

Applications must be received by *January 1, 1984*. Application forms may be obtained from: Dean, Faculty of Graduate Studies and Research, The University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada.

Tegn. Inger L. Danielsen

The Lady Davis Fellowship

The Lady Davis Fellowship announces the availability of awards for study, research or teaching on graduate, post doctorate or professorial levels at the Hebrew University of Jerusalem and The Technion-Israel Institute of Technology, Haifa for the 1984-85 year.

The Fellowship are tenable for a period of one year. The grant is intended to defray the cost of the Fellow's travel and tuition and to meet reasonable living expenses.

Completed applications of Graduate and Post-doctoral candidates must reach the office of the Trust not later than *December 1, 1983*.

Nærmere opplysninger ved Informasjonsavdelingen, 9. etasje, Administrasjonsbygningen, Blindern. Tlf. (02) 45 62 55.

Postdoctoral Fellowships at the Weizmann Institute of Science

Academic Year 1983-84.

The Weizmann Institute of Science offers Postdoctoral Fellowships in:

Life Sciences (Biology, Biochemistry, Biophysics).

Chemistry (Physical, Theoretical, Organic, Geological and Biological).

Physics (Theoretical, Experimental and Applied).

Mathematics (Pure and Applied).

Computer Science.

Science Teaching (Chemistry, Mathematics and Physics).

The Fellowships are mainly intended for young scientists who have recently obtained their Ph.D. degree.

The Fellowships provide a 12-month stipend (with possible renewal for a second year), a small relocation allowance and a one-way air ticket. Round-trip airfare is provided if the fellowship is extended for a second year.

The annual stipend is adjusted periodically in accordance with living costs.

Application forms and additional information may be obtained from the Feinberg Graduate School, the Weizmann Institute of Science, P.O.B. 26, Rehovot 76-100, Israel.

The application should reach the above address not later than *November 15, 1983* for fellowships starting in April 1984 and not later than *May 15, 1984* for fellowships starting in October 1984.

Britiske statsstipend 1984/85

Et begrenset antall stipend for studieopphold i Storbritannia tilbys norske forskere og viderekomne studenter. Stipendiene kommer i tillegg til de stipend som tilbys gjennom British Council (kulturavtalestipend) og er av to typer:

- bidrag til dekning av studieavgifter, evt. til forskjellen mellom studieavgifter i Storbritannia og i hjemlandet,
- bidrag til dekning av studieavgifter, opphold, eksamensgebyr, bøker og eventuelt returbillett til hjemlandet.

Det vil sannsynligvis bli utdelt meget få stipend av type b. Det gis intet tilskudd til familiemedlemmer i noen av tilfellene.

Søkerne må være meget godt kvalifiserte. Det forutsettes at kandidatene selv skaffer seg studieplass, men om nødvendig vil British Councils plasseringsservice kunne gi assistanse.

Interesserte kandidater anmodes om å henvende seg skriftlig til den britiske ambassade, Thomas Heftyes gt. 8, Oslo 2, med opplysninger om hvilken type stipend som er av interesse, en beskrivelse av studieprosjektet samt opplysninger om engelskkunnskaper (skriftlig og muntlig). De søkere som anses kvalifiserte, vil deretter motta søknadsskjemaer til utfylling. Utvalgte kandidater vil bli innkalt til intervju. Opplysninger om stipendiene kan også fås telefonisk ved henvendelse til British Council, Fr. Nansens plass 5, Oslo 1, tlf. (02) 42 68 48.

Utfylte skjemaer må være den britiske ambassade (adresse se ovenfor) i hende senest *1. desember 1983*.

Amelia Earhart Minnefond

Zonta International stiller til disposisjon et 5.000 dollars stipend som kan søkes av kvinner under utdannelse innen aerodynamikk, fysikk, astronomi, medisin, meteorologi, biologi og miljøspørsmål eller andre grener av romfartvitenskapen.

Zonta International er en serviceorganisasjon for kvinner i ledende stillinger. I 1938 ble det opprettet et fond til minne om et tidligere medlem, den verdenskjente flypionér Amelia Earhart. Stipendier fra fondet blir hvert år delt ut til kvinner som vil kvalifisere seg innen romfart, enten på et teknisk eller vitenskapelig område.

For å komme i betraktning, må søkeren ha begynt på et fulltids studium ved en godkjent læreanstalt hvor undervisningen ligger på et høyt teoretisk plan. Søkeren må vise anlegg for studiene.

Til nå har kvinner fra 31 land brukt sine Amelia Earhart-stipend til studier, vesentlig i Europa, USA og Canada.

Søknad om stipend for kommende skoleår må foreligge med alle opplysninger før 1. januar. Søknadsskjema og ytterligere data kan innhentes fra:

Zonta International, 35 East Wacker Drive, Chicago, Illinois 60601 U.S.A.

Norsk kontaktadresse: Berith S. Rosenberg, Liljeveien 10, 4300 Sandnes. Tlf. privat (04) 66 36 70.

PUBLIKASJONER

Bøker

Fliflet, Arne:

Børre Knudsen-saken og høyesterettsdommen.

Universitetsforlaget, Oslo 1983.

Gjermoe, Johanne Reutz:

For likeverd og fred, Oslo 1983.

Velle, Weiart:

Arv. Miljø. Adferd.

Et bidrag til likestillingsdebatten.

Gyldendal norsk forlag, 1983.

Wadel, Cato, Gunvor Strømsheim,

Arnlaug Leira og Svein Olav Daatland:

Dagliglivets organisering.

I seien Kvinners levkår og livsløp.

Universitetsforlaget 1983.

Årbog for kvinderet 1983.

Kvinderetlig skriftserie,

Jurist og Økonomforbundets forlag,

København 1983.

Artikler, Hovedoppgaver, Oversikter, Prosjektnotater og Rapporter

Arbeidsdirektoratet:

Kvinner og arbeid.

Råd og veiledning til kvinner som tenker på å gå ut i lønnet arbeid. Oslo, august 1983. Folder/brosjyre.

Germanistisk institutt avd. A, Universitetet i Oslo:

Frauen und Frauenbilder.

Dokumentiert durch 2000 Jahre.

Oslo 1983.

Haglund, Lars:

Attityder till företagsledning och företagsledare i Norge. Ett försök till sammanfattning och beskrivning av grundläggande attityddimensioner. Arbeidsnotat 83/10. Bedriftsøkonomisk institutt.

Hennestad, Bjørn W.

A Cultural perspective on organizational understanding.

Arbeidsnotat 83/11. Bedriftsøkonomisk institutt.

Linné, Agneta:

Verksamhetsvärdering - Tankelinjer och skiss till en modell.

UHÄ-FOU Arbetsrapport 1983: 4.

Nilsen, Leif:

Jenter og fysikk. Hva skjer i 7. klasse?

En case-studie som tar for seg utviklingen av gutters og jenters holdning til fysikk i 7. klasse. Hovedfagsoppgave i fysikk ved Fysisk institutt, Universitetet i Oslo, våren 1983.

Norske kvinners nasjonalråd:

Kvinner i beslutningsprosessen.

Foredrag ved NKN's seminar i Trondheim 12.-13. mai 1983.

Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning – RSF – NAVF:

Forskningskonferanse om freds- og konfliktforskning.

Konferanserapport. Oslo, mai 1982.

Skard, Toril:

The participation of women in political life in Norway and other nordic countries.

International Social Science Journal, December 1983.

Skard, Torild and Elina Haavio-Mannila:

Nordic Equality between the genders - Myth or reality?

September 1983.

Wahlén, Staffan:

Pengar och kvalitet.

En gjennomgang av utländsk litteratur om høyskoleplanering i nedskærings-tider. UHÄ-FOU Skriftserie 1983: 2.

Tidsskrifter

Ammenytt, nr. 3/1983.

Crew Reports, august/september 1983.

Fysioterapeuten, nr. 9/1983.

Hertha, nr. 4 1983.

Humanistiske data, 2-83. NAVFs EDB-senter for humanistisk forskning.

Kontakt, tema nr. 1 1983. Norske kvinners nasjonalråd.

Nyt om uddannelsesforskning. September 1983. Nr. 3.

Publications of the academy of Finland 6/1983. Science Policy in Finland – studies and documents 1. Helsinki 1983.

Quehaceres, no. 6. Centro de Investigacion Para la Accion Feminina, Den dominikanske republikk. Ocubre-Diciembre 1983.

Sofia, 1983. Centrum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, Uppsala universitet.

Statsviteren, nr. 2/83.

Tvärtanten, Informationsblad 1983: 3. Fra Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Göteborg.

Arbeidsnotat nr. 2/82:

Oversikt over samfunnsvitenskapelig forskning om kvinner. Litteratur og prosjekter. Ved Marianne Noodt.

Arbeidsnotat nr. 1/83:

Humanistisk konferanse om kvinneforskning. Konferanserapport.

Arbeidsnotat nr. 2/83:

Kvinneforskning for samfunnsplanlegging. Rapport fra et seminar.

Arbeidsnotat nr. 3/83:

Kvinner og arbeid 1750–1914 i England og Frankrike. En oversikt over kvinnehistorisk forskning.

Arbeidsnotat nr. 4/83:

Medisinsk kvinneforskning. Rapport fra et seminar.

Øvrige numre er utgått!

Publikasjoner fra Sekretariatet

Arbeidsnotater

Arbeidsnotat nr. 7/78:

Kvinnerens plass i levekårsundersøkelsen. Av Ingeborg Astrid Kleppe.

Arbeidsnotat nr. 4/79:

Kvinnefellesskap og kvinneinteresser. Ved Siri Gerrard, Aud Grandaunet, Marit Hoel og Merete Lie. Arbeidsnotat nr. 2/79 fra veiledningsprosjekt.

Arbeidsnotat nr. 2/80:

Teori og metode i kvinneforskningen. Rapport fra en konferanse.

Arbeidsnotat nr. 1/81:

Forholdet mellom kvinneforskningen og kvinnebevegelsen. Rapport fra et seminar.

Arbeidsnotat nr. 2/81:

Kvinner, overgang og aldring. Rapport fra et seminar.

Annet

Om forskningsformidling gjennom massemedier. Av Mie Berg. 58 s, kr. 25,-.

Informasjonshefter

Generell del

Medisinske fag

Realfag

Humanistiske fag

Samfunnsfag

(Oppgi fagområde ved bestilling.)

Samtlige publikasjoner kan fås ved henvendelse til Sekretariatet for kvinneforskning.

Sekretariatets styre:

Professor Åse Hiorth Lervik, leder (repr. for humaniora)
Førsteamanuensis Grete Botten (repr. for medisin)
Konsulent Per Miljeteig-Olsson (repr. for FAD)
Professor Agnar Sandmo (repr. for NAVFs styre)
Forsker Kari Skrede (repr. for samfunnsvitenskap)
Professor Else-Ragnhild Neumann (repr. for naturvitenskap)

Varamedlemmer:

Professor Jorunn Hareide
Stipendiat Marianne Thoresen
Konsulent Ragnhild Grennes
Professor Asbjørn Hordvik
Amanuensis Beatrice Halsaa
Førsteamanuensis Odd Erik Johansen

I sekretariatet:

Daglig leder Aina Schiøtz
Konsulent Hege Skjeie
Førstekontorfullmektig Randi Borgen
Førstekontorfullmektig Guro Helgerud
Forskningsleder Helga Maria Hernes

Adresse

BARNEVERNSAKADEMIET
BIBLIOTEKET
POSTBOKS 5625 BRISKEBY
OSLO 2.

23978
640

001

Returadresse:
NAVF's sekretariat
for kvinneforskning
Munthes gt. 29
Oslo 2

STUDENTSTIPEND FOR KVINNER:

historie og filosofi

Rådet for humanistisk forskning i NAVF har fra 1982 opprettet egne studentstipend for kvinnelige hovedfags- og magistergradstudenter innen historie og filosofi, for å øke rekrutteringen av kvinnelige forskere til fagområdene. Stipendene er beregnet på studenter som påtar seg særlig tidkrevende og forskningsrettede hovedoppgaver.

Stipendet er på kr. 3.200 pr.mnd. Det er skattefritt, og gis normalt for inntil 1 år. Søknad på eget skjema. Søknadsskjema fåes ved henvendelse til NAVF, Munthesgate 29, Oslo 2. Søknaden må inneholde en redegjørelse for forskningsoppgaven, kopi av eksamensvitnemål og en erklæring fra veileder om søkerens muligheter som forsker.

SØKNADSRIST: 1. DESEMBER 1983.

NB! 1. desember er også søknadsfrist for studentstipendene i teologi, ikke-europeiske studier og for programmet ved Det norske institutt i Roma.

ISSN: 0333-0265